

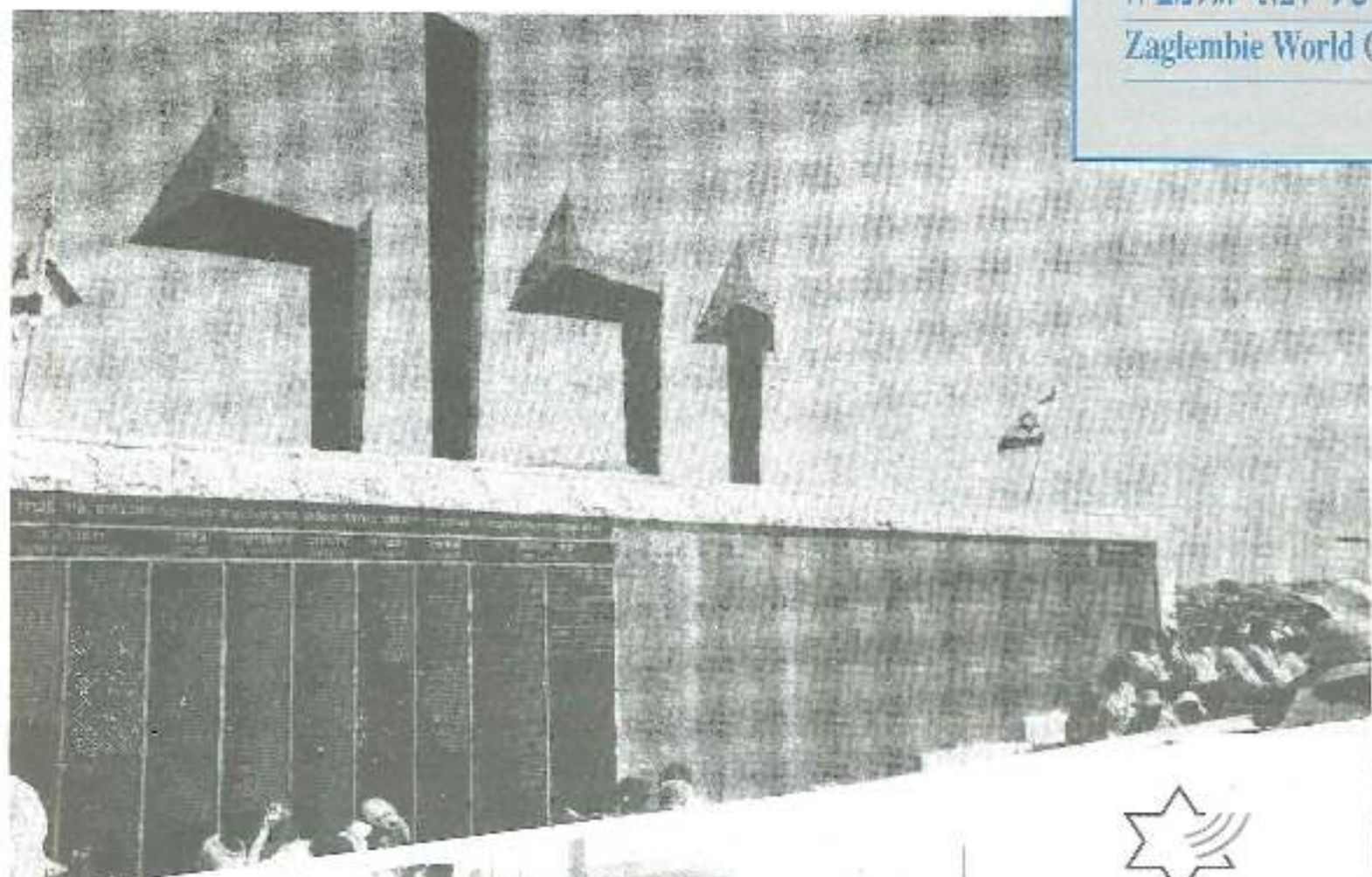
עלון זגלמביה

זאגלעמביער צייטונג

מידעון מסי' 13 תשרי תשס"ד ספטמבר 2003

ארגון עולמי של יוצאי זגלמביה
Zagłębie World Organization

קהילות זגלמביה

Będzin
Sosnowiec
Dąbrowa
Zawiercie
Czeladź
Siewierz
Sławków
Wolbrom
Dańdówka
Golonóg
Grodzic
Kazimierz
Klimontów
Ksawera
Łagisza
Maczki
Milowice
Modrzejów
Niemce
Niwka
Piaski
Porąbka
Strzemieszyce
Wojkowice
Zagórze
Ząbkowice
Kromolów

ארגון עולמי של יוצאי זגלמביה
Zagłębie World Organization

הזמנה ZAPROSZENIE

אוגוסט SIERPIEN
1943-2003

אנדרטה בית הכנסת המרכזי בבניין
The memorial of Będzin's Central Synagogue

סוסנוביץ - הכבוד לייש האחים קוזצ'ק בשחודלת-
במרכז, הדסה קנטור טוטאט דסיס
Hadasa Kantor speaks next to the Kozuch Brothers
Square in Sosnowiec

הנהל הערב והאשי עיר זגלמביה בערב הסיום של
מסע הנוצרים

The head of the province of Silesia and mayors
of Zagłębie at the festive evening of the tour

בית הקברות באילוז

"Return to Our Roots" tour of Zagłębie 2003

מסע שורשים בזגלמביה 2003

ארגון יוצאי זגלמביה רח' פרישמן 23 ת"א 63561 ישראל. טל: 03-5270919
Zagłębie World Organization. 23 Frishman St. Tel Aviv 63561, Israel. Tel: 972-3-5270919

ידידי וחברי אנשי זגלמביה

בעלון האחרון של יוצאי זגלמביה, הודענו כי השנה נארגו סיוור שורשים בזגלמביה, במלאת 60 שנה לחיסול הגטאות. הבטחה, וקיימנו.

ביום ו', למחרת תשעה באב, אחרי שאמרנו קדיש ליד מצבת האפר בבית הקברות בגלמביה, יצאנו, משלחת בת 47 איש, לסיוור בזגלמביה. הקבוצה הייתה מאד מגוונת וכללה 21 איש בני הדור הראשון, 17 מדור שני ו-9 בני הדור השלישי, ביניהם בני 13-14.

את השבת עשינו בהקדש וביום ראשון בוקר נסענו לאושוויץ. למבקרים בפעם הראשונה במיוחד לכדים - הביקור היה קשה מאוד. מנהלת המוזיאון באושוויץ, הגב' אולקסי סלה עליו ואפשרה לנו לנסוע באוטובוס לברקטא, כולל לתערוכה של תצלומי משפחות, השייכים ברובם ליהודי זגלמביה, בעיקר מבנדץ.

ארבעה ימים הוקצו לביקור בזגלמביה.

היום הראשון הוקדש לבניין כשקבוצה של מעל 20 איש ממשפחת שטרנולץ מארצות הברית הצטרפה אלינו. התחלנו, כדרכנו מתמיד, בבית הקברות בצ'לדז'ו. ליד קבר האחים קיימנו תפילות התייחדות והנחנו זרי פרחים מטעמנו ומטעם הפולנים. אפשרנו לחברים לחפש את קברי משפחותיהם. כדי להקל על מלאכת החיפוש הוכנו על-ידי בנימין יערי רשימות ממוספרות של הקברים, ששומרו ונצטטו על-ידי ניפרי צימבלר.

בעיר עצמה התחלנו את הסיוור ליד האנדרטה בה עמד בית הכנסת וסיימנו בבית בו היה הבונקר של קבוצת "דרור" בקמיונקה. בין לבין בקרנו בכנסיות הסוחר זיבצקי, זיגמונד שטרנולץ, חסיד את הלויט מעל לוח בבניין שטרנולץ, ואנו חסדנו את הלויט מעל לוח זיכרון בבית החולים "לינת חולים".

בעת ביקורינו בגימנסיה פירסטנברג קיבלה את פנינו בברכה חמה המנהלת הותיקה של הגימנסיה, הגב' ארפיך. כמו כן סיירנו בבית התימונים היהודי Sierociniec, כביה"ס רפפורט וסיימנו בקמיונקה. בכל אחד מהמקומות נאמרו דברי זיכרון והונחו זרים.

בזה סיימנו את הביקור המרגש בבנדץ עם הבטחה מהפולנים שאחד הרחובות באזור הגטו יקרא על שם גיבורי הגטו.

את היום השני התחלנו ליד האנדרטה שהוקמה בשטחו של בית הכנסת החרב בקטוביץ. משם, המשכנו לסוסטוביץ לכל היום.

התחלנו בכיכר האחים קוז'וך בשרדולה, שם נשאו דברים והונחו זרים; ביקרנו בבית הקברות בגוספירסקה ומונדז'יוב, נשאנו תפילות ואפשרנו לאנשים לחפש קברי יקיריהם; משם נסענו לביה"ס ששימש כדולאג, לבית החולים היהודי וערכנו סיוור כללי בעיר.

היום השלישי הוקדש לעיירות. התחלנו באנדרטת בית הכנסת בצ'לדז'. משם נסענו לאנדרטת בית הקברות בדומברובה, המשכנו לז'ביירצ'יה, בקרנו בחלק היהודי ובבית הקברות ומשם עברנו לסלבקוב, ליד האנדרטה בגשר הפציפיה לידו נרצחו כ-38 יהודים בתחילת המלחמה ומשם לבית הקברות בו קבורים בין היתר גם הנרצחים האלה. את הסיוור סיימנו בקרצ'ימה הישנה בה זכינו לקבלת פנים חמה ולבבית מראש עיריית סלבקוב בנכוחות שגריר ישראל בפולין, פרופ' שבח וייס.

בערב קיימנו ארוחת ערב חגיגית מלווה בתמונת מוזיקלית במלון בו שהינו בארוחה השתתפו 90 איש מחציתם אורחים רמי מעלה שכללו את מושל המחוז (Wojewoda) שבא בלית אשתו, ראשי ערי זגלמביה, שגריר ישראל, פרופ' שבח וייס ופעילי הערים ותיקים וחדשים.

ברכתי את המשתתפים, בשם יהודי זגלמביה, והודיתי לשלטונות המחוז והערים על מה שנעשה עד כה בתחום הנצחת יחזות זגלמביה, וצינתי מה עוד נותר לעשות ובעיקר בתחום שימור ותחזוקת האתרים השונים. בשם דור החמשך נשא דברים, רינה כחן-קליימן שפרטה את פעילות דור החמשך. יו"ר תנועת היהודים באזור, מר כץ ברך את הנוכחים, ומושל המחוז וראש עיריית סוסטוביץ ברכו וחזרו בשם שלטונות זגלמביה. סיים את ערב הפרידה שגרירינו בפולין, פרופ' שבח וייס, המקובל מאד על שלטונות האזור ואשר סייע לנו לא מעט בקשרים אתם. בתום הנכוחות ודברי הפרידה הענקתו למושל המחוז ולראשי הערים שי קטן מישראל למזכרת מחארגון וחבריו. את הערב הנחה בכשרון רב חברנו אריאל יהלומי ששימש גם כמדריך הסיוור כולו.

בימיים האחרונים סיימו בורשה, באזור הגטו, בית הכנסת, בית הקברות והעיר העתיקה.

בזה נסתיים המסע המוצלח, שזכה לכיסוי תקשורתי רב בעיתונות הפולנית, מסע שנדאי ישמש דוגמה למסעות שורשים עתידיים אל מחוז זגלמביה.

השנה, הלכו לעולמם שלושה מבין בכירי הפעילים בארגון: שאול שטרנפלד, בנימין גלעד ושלוס הרצברג זכרונם לברכה. צוות הפעילים הותיקים מדור השואה, הולך לצערנו ואוול, דבר שפתיב יותר ויותר לקיים חילופי דורות. בסיוור האחרון לזגלמביה נוכחנו שיש לנו דורות המשך שאפשר לבנות עליהם לא רק מהדור השני אלא אף מהדור השלישי. אני מנצל את ההזדמנות ופונה לצעירים להתנדב לפעילות. תהיה בכך לא רק המשכיות אלא חיוק משמעותי לארגון. בזה תבואו על שכרם.

עם סיום שנת תשס"ג אני מברך את יהודי זגלמביה ובני ביתם בישראל ובשולם בברכת שנה טובה, שנת שלום ושגשוג כלכלי. מי יתן וייתבלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה.

אפרתם לרין

ד"ר האריץ

60 שנה לחיסול גטאות בנדין וסוסנוביץ

חורבן ירושלים ד'זגלמביה

מאת: אלתר ולטר

בערב ראש חודש אב תשי"ג, 1 באוגוסט 1943, לפני 60 שנה, עלה הסדרת הנאצי על שרידי הקהילות המפוארות של יהודי בנדין וסוסנוביץ, שרובו בשני גטאות קטנים ועלובים בפרברי הערים: קמיונקה ושרדולה. הגרמנים החלו במלאכת הנירוש וההשמדה ובתשעה באב תשי"ג (10 באוגוסט 1943) ובסוף ליל תם חורבנה של "ירושלים ד'זגלמביה", הלא היא בנדין, עיר ואם בישראל (כפי שכינתה) ואחותה הצעירה קהילת סוסנוביץ כירושלים דאז, שחרבה בתשעה באב לפני כאלפיים שנה.

החיסול בוצע באכזריות רבה ואלפים נהרגו במהלכו. רבים מהם נפלו כגיבורים בהילחמו ללא נשק בכוחות הצבא ובמשטרה הגרמנים.

כמו בעת חורבן בית המקדש "אחדים מן הכהנים", סיפר יוסף בן מתתיהו (תולדות מלחמת היהודים ברומאים), יעקרו את השפדים שעל חומת בית המקדש השולה באש והשליכו אותם על הרומאים שפרצו אל המקדש וכאשר לא עלה הדבר בידיהם והאש התנשאה למרים והניעה אליהם, הם עלו על קיר ההיכל ונשארו שם... ושני כהנים נותרו על חומת בית המקדש בחור להפיל עצמם אל תוך האש.

כך היה בעת חורבן בית שני וכך בעת חיסול הגטאות האחרונים, עת לחמים יהודים, כמעט ללא נשק בידם, כמו ועמדו על נפשם כאשר הנאצים קרבו אל הבונקרים, הרגו כמה מן הרצחנים ונפלו בגבורה.

שלושים אלף יהודים נשלחו רובם אל מותם באושוויץ צ'יימס המרוחקת מעט משם, ביימבצע הסופי של הגרמנים לחיסול שרידי יהדות זגלמביה, בה היו לפני המלחמה כמאה אלף יהודים.

וכך תמה מסכת חייה המפוארים של קהילה שראשיתה במאה ה-י"א, בשנת 1226.

יהודי זגלמביה תחת הכיבוש הגרמני

ריכוז יהודי בנדין וסוסנוביץ בגטאות קמיונקה ושרדולה החל בתחילת 1943 והושלם במאי 1943 רק כמה חודשים לפני החיסול הסופי.

אזכרה בבית הקברות בצ'לדז' בנוכחות ראשי העיר של בנדין והמסורה 2003 Memorial service at the cemetery in Czledz

בשנים שקדמו ליהודי זגלמביה מתנאים נוחים יותר מאשר בחבלי פולין האחרים, כיוון שאזור זה, כמו המחוז כולו, שלזיה (שלונסק) העילית הסוצרית סופח לגרמניה.

בחודשי המלחמה הראשונים הוטלו אמנם על יהודי האזור צווים וגזרות רבות, שכללו קנסות כבדים של זהב וכסף, ענידת טלאי צהוב, הגבלות תנועה ועוד. וכך חויבו ונתפסו גברים יהודים לעבודות כפייה, אולם בשלזיה העילית לא הוקמו גטאות סגורים. הגרמנים גם הפעילו באזור "שופים", שבהם הועסקו אלפי פועלים יהודים לצורכי משק המלחמה הגרמני, כגון בתי חרושת לטקסטיל ועוד. אך במאי 1942 השתנה המצב.

בחודש מאי 1942 החלה ההשמדה השיטתית. גל הגירוש הראשון לאושוויץ כלל בעיקר נתמכי סעד, נכים, חולים, זקנים ובעלי משפחות גדולות. בגירושיהם הראשונים נכללו גם פליטים רבים, בון מאי לראשית יולי 1942 חוסלו רוב הקהילות הקטנות באזור: אוילקוש, קלובוצק, יאוויט, זומבוקוביצה, גרויצה, טשבינה, זאטור ועוד. האוכלוסייה בעיירות הללו שנחשבה כעמי הגרמנים ליבלתי פרוקטיבית שולחה לאושוויץ. קבוצות של צעירים נשלחו למחנות העבודה, ואילו שאר התושבים הכשירים לעבודה רוכזו בעשר הערים הגדולות שבין פעלו "שופים".

לאשווינץ נשלחו גם אלפי יהודים מהערים הגדולות. גרושים בקנה מידה גדול היו מסוסוביץ (3600 יהודים), בנדין (3200), קשאנב (3000) וזאוויציה (2000). ב-12 באוגוסט 1942 הגיעה הפעולה לשיאה, לאחר תרגיל הטעיה של הגרמנים בסייע היוזנראט (כדבר דוד לבר, *ענקס בגדין וענד המתיים*) נערכה סלקציה רבת היקף בכ- 50000 יהודי בנדין, סוסוביץ וזומברובה גורניציה. כ- 25% מהם גורשו לאשווינץ.

בנדין 1 אוגוסט 1943
Bendin Aug. 1 1943

רישום של
אלה ליברמן סיבר
Drawing by
Ella Lieberman Siber

רינוז יהודי בנדין וסוסוביץ בגטאות

בתחילת 1943, בהתאם למדיניות היינריך הימלר לרכז את שרידי יהדות פולין במחנות עבודה גדולים הוקמו גטאות גם בזגלמביה. בינואר 1943 ציוו הגרמנים לרכז את יהודי העיר בנדין בפרבר קמינקה. ריכוז יהודי בנדין-סוסוביץ שהחל, כאמור, בינואר 1943 נמשך כארבעה חודשים.

לימים, כתב דוד ליוור (בספרו *יער המתיים*): "יכל יהודי חייב היה לפנות אל מחלקת השיכון שליד היוזנראט ושם נקבעה לו דירה בתוך הגטו. בעוד שההעברה לגטו בסוסוביץ בוצעה בקשיים לא גדולים באופן יחסי, משום שמקום הגטו נקבע ברובע הפועלים הנרחב שרודולה, הרי שהמצב בבנדין היה חמור יותר. קמינקה, פרבר של בנדין לא יכול היה להכיל אף רכז מהאוכלוסייה היהודית. בפרבר זה גרו בשנים כתיקונן צוענים, שכבות העוני והיעולם התחתון הפולני בבניינים בני קומה אחת, רשעים רובם ככולם. רק כעבור חודשיים ציפו לשטח הגטו גם את המקום המכונה 'שרודולה הקטנה', שתושבי הפולנים הועברו לעיר ושוכנו בדירות שנעזבו על-ידי תושביהן היהודים. אולם גם אז אי אפשר היה לשכן את כל האוכלוסייה היהודית. ההעברה לגטו בוצעה בדרך זו: בכל יום נשלחו למספר תושבי בתים מסוימים בעיר הודעות שעליהם לעקור אל הגטו. לרשות מחלקת השיכון של היוזנראט עמדו מסונות-משא להסעת היהודים, אם כי לרוב לא היו היהודים מעבירים את החיטים אלא מוכרים אותם בפרוטות לפולנים, או מניחים אתם הפקר.

עד מהרה פשט האזור שנקבע במקום הגטו את צורתו חקודמת ולבש צורה חדשה. היהודים סללו בבישים ומזרקות שלא היו כאן כמעט כלל; הישופים בנו בתי מגורים לפועליהם; לבניינים רבים נוספו קומות עליונות. מחלקת בניה שהתנהלה בקצב מזורז, משל כאילו היינו עומדים להשתקע במקום זה לעשרות בשנים. היהודים התאמצו לדחוק עצמם במסגרת צפיפות הגטו, להתכנס לתוכו ללא טרזניות וקובלנות, שלא לעורר יתר על המידה את שימת לב הגסטאפו מחשש לגירושים. היו חדרים בהם שוכנו שתי משפחות; היות והחדר הכיל לא יותר מאשר שתי מיטות ורק משפחה אחת יכלה ללון בו, הניעו תושבים בו להסדר מקורי; משפחה אחת ישנה בלינה ועבדה ביום וחיוכו של דבר שניה. אני נרתי בתנאים 'טובים' - בחדר עם מטבח שוכנה משפחתי וכן עוד שלוש משפחות, יחד 11 נפשות.

בסוף אפריל נסתיימה כליאתם של כל היהודים בגטו ואף אחד לא הורשה להמציא בעיר. הגטו היה פתוח ללא גדר וחומה, ורק על גבי לוח התנוססה כתובת שהכריזה: 'מכאן והלאה אסור ליהודים ללכת. העבריינים צפויים לעונש טווח'. אולם כתובת זו די היה בה כדי לבודד את כלל האוכלוסייה היהודית משכניהם, כשם שמבדדים מצורעים או פושעים, נחותי דרגה ובזויי-אדם - הפקר לכל בריון...

היות וכל הישופים הגדולים נשארו מחוץ לתחומי הגטו, נאלצו היהודים העובדים בהם להתאסף בכל יום בשעות הבוקר על המגרש הרחב שלפני בית היוזנראט, לחסות בטרורים, ארבעה בשורה ולצדד תחת משמר השוטרים היהודים לעבודתם.

הגירוש השלישי והאחרון לפני חיסול הגטאות היה ב-22 ביוני 1943. בשעה שש בבוקר רוכזו כל היהודים שגורשו מדיירתיהם בגטו הקטן שרודולה על מגרש אחד. גם מקמינקה, הגטו הגדול, הובלו היהודים למקום ריכוז אחר, מוקף שרשרת של משטרה גרמנית עם מקלעים ומכונות ירייה. חיסלקציה בוצעה באבזריות רבה עיני קלגסי הס.ס, הגסטאפו והמשטרה הגרמנית. טאות מהצעירים נשלחו למחנות עבודה ואילו ילדים וזקנים גורשו ברכבת לאשווינץ. שלושה ימים נמשכה האקציה. אלפים מיהודי בנדין וסוסוביץ גורשו וכמאה יהודים נרצחו עיני הגסטאפו תוך כדי ביצוע הגירוש. חלק מהגויות היה מטל בשדות והדגן ימים רבים. כמה מבין המגורשים הצליחו

לקפוץ מקרונת המוות, לפחו ולחזור מהדך - דרך חמות מבדן לאשווינצים, שהייתה זרועה לאחר הגירוש בגופות מתים, כי רבים קפצו מהקרונות, אולם רק מעטים נשארו בחיים. רבים מהם נפלו בכדורי הגרמנים, אבל גם כאלה שניצלו נתפסו אחייכ על-ידי הפולנים והוסגרו לגרמנים. במקרים מועטים בלבד עזרו השכנים הפולנים ליהודים. באותו חודש יוני, חוסלו גם קהילות צילאדו, סטשמשיץ ומונדוויוב. המכה האחרונה הונחתה על גטאות בנדין וסוסוביץ בקמינקה ושרודולה, כאמור, ב-1 באוגוסט כמוצאי שבת, ה-13 ביולי הוקפו הגטאות על-ידי קרוב לאלף שוטרים וחילים ולפנת בוקר, האחד באוגוסט החלו במבצע הנרא של החיסול.

מסתתרים בבונקר

יהודים רבים התכוננו למראת סופו של הגטו. לאחר מה שאירע בעת הגירוש האחרון הכינו בונקרים כדי להסתתר בהם.

"בשעה 2.30 הבחיץ שכני משה בתנועה גדולה בסביבות קמינקה", תיאר לימים, דוד ליוור את אשר אירע באותם ימים נוראים, "שרדתי את משפחתי ועד מהרה עזבנו את דירתנו. שרשרת משטרה הקיפה אותנו - נתנם ונתסם כל מוצא משטח 'שרודולה הקטנה'. אין אפוא ברירה אלא להסתתר בבונקר. בני משפחתי, אחותי ובתה וכן שכנה - יחד שבעה אנשים - ירדנו לבונקר ולקחנו עמנו מזון ומים במידה שנמצאו אותה שעה בדירות. חכניסה לבונקר היא דרך ארוך מוסוות כהלכה. בבונקר - מטה אחת וכסאות אחדים, האוויר מגיע דרך שני צינורות עבים מיוצאים לתוך גן ומכוסים בערמת אבנים.

בשעה ארבע לפנות בוקר הגיעו לאווינץ הדי היריות הראשונות. בודאי ניסה משהו למלט נפשו בבריחה, לפרוץ את שרשרת המצור. כל עוד נמשך הלילה פחדו המרצחים הגרמנים להיכנס לתחומי הגטו ורק עם שחר שמענו את קריאותיהם: 'יודען העראוס!' מלווה ביריות. כשקרדומים ומטות ברזל בידיהם הסתערו הגרמנים על הבתים ופרצו דלתות וחלונות. צעקות הנשים והגברים המוכים וכני הילדים מגיעים עד לב השמים, מהמזגים ברעש זוכנית מתנפצת לריסיסים וקירות הגרמנים. הפגורים האיום נמשך כל היום ללא הפסקה. בבונקר שלנו שמענו כאופו ברור את המולת מהומת הדימים בחוץ. והנה מתקרבים צעדים גם למקום המתבוא שלנו, הנה הם בדירתנו, גרמנים אחדים יחד, והם צועקים: 'יודען ראוס!'. הם שותקים, בודאי הסתתרו, אומר אחד מהכנופיה, וזדאי מצוי כאן בונקר. או שומעים בורות כיצד הם פורצים את הארונות, מהפכים את המטות ושומטים הכל לארץ. והנה הם עומדים ליד הארון המשמש כיסוי-הסוואה של הכניסה לבונקר שלנו - ארון ישן וכבד. כל הנמצא בו, סירים ישנים וכלי מטבח שונים נרסו מתוכו. הלב פועם מרוב התרגשות של חרדה, או עוצרים נשימתנו.

עוד מעט ויזינו את הקרש המהווה מעין דלת לכניסה, ורקו את מעט הסמרטוטים המשמשים הסוואה ויגלו את הכניסה; הנה הם מגלים אותנו... 'ניקסי' - לא כלום - מפליט סוף סוף אחד מהם, והם מתרחקים ממקום זה, אנו נישאים לרווחה. אבל הן היהודים ודאי מסתתרים אישם, נשמע שוב קולו של אחד מהם. ועוד פעם הם חוזרים ומחטטים בכל פינה, חולמים במטות ברזל בקרשים כדי לגלות את מקום המרתף. לאחר שתיים של חיפוש סרק עזבו את הדירה. אולם לעבר שעה קלה חזר שוב המעשה: קבוצה שניה ושלישית של גרמנים באו לחפש אותנו ולגלות את מתבואנו. עתה הם מחטטים במגרות, שודדים כל חפץ בעל ערך, וכך כל היום: קבוצה אחת של גרמנים חולקת ושניה באה, וכל אחת מחטטת ושודדת. בכל פעם דומה עלינו ששד מעט ויגלו אותנו."

כך עבר הימים, עד אשר אזלו הלחם והמים ובני המשפחות שהסתתרו מחליטים לצאת מהבונקר ולעלות לדירתם. שם מתגלה לעיניהם תמונת אימים, פוגרים: לבנים, בגדים, קמח, תצלילים, שברי צלחות והכל מפוזר בערבוביה. הגרמנים שפשטו על הדירה ביצעו את ההרס.

לטיח המצב הם מחליטים להסגיר את עצמם. כך גם קרה למאות משפחות יהודיות, שהסתתרו ומחבואם נתגלה והם ואלפי יהודים אחרים הובלו אל מגרש הריכוז אשר בגטו הגדול, ומשם אל אושווינצים.

שתי קבוצות קטנות של צעירים, נותרו כדי לנקות את הגטאות ולאסוף את העויות הרבות של אלו שנרצחו בזמן הגירוש.

שלושים אלף יהודים, כאמור, גורשו במבצע החיסול האחרון. אלפיים יהודים מבנדין ושמונה מאות מסוסוביץ נפלו בעת חיסול הגטאות.

גיבורי הגטו

לא ידוע כיצד נפלו, אך ברור שרבים מהם התנדו עם נשק ביד לגירושים. המחתרת היהודית שהתארגנה בבנדין והסכיבה הוסמה ערו בנתחלת הכיבוש. חבריה מתנועות הנוער - גורדוניה, השומר-הצעיר, הנוער הציוני, השומר הדתי וקיבוץ יזרורי. מאז 1941 החלו תנועות הנוער בהתארגנות לימי האומים שיבואו ולהקמת הגנה יהודית. במהלך 1942 הגיע לאזור, מרדכי אגלביץ, לימים ניכור מרד גטו ורשה, ששהה בזגלמביה כשבועיים ימים ובהשפעתו נוסדה קבוצת המגן הראשונה ששמה היה 'לקרבי'. קבוצות המחתרת פעלו בחמשך, תוך עימותים עם היוזנראט, בניסיונות הצלה שונים ובהשגת נשק ללא הצלחה רבה. עם הגירושים הוחל בהקמת בונקרים שצוידו במעט נשק. בבונקרים שהוקמו בקיבוץ יזרורי ועל-ידי השומר הצעיר וגורדוניה הוכנו גם תוכניות נוערות, כגון לחקוף את הגטו בהגרות מוקשים ובהתפלות הראשונה של הגרמנים להתפוצץ יחד אתם, אך בגלל מיעוט הזמן לא יצאו התכניות לפועל.

עם זאת היו מקרים לא מעטים בהם עמדו היהודים על נפשם. על אחד המקרים סיפר הרשל וונדרסמן שנרצח אחר-כך על-ידי הגרמנים במדפסט דוד רוזנס שטבע באניה 'מפקורה' בדרך לארץ ישראל. "שכננו חמים בבונקר על עליית הגג. דרך החורים אשר בקירות ראינו והנה

עדות - כך חוסל הגטו בבנדן

מאת : דוד קליימן

לעבודה במחסנים. במחסי האיסוף היה לי יותר מנע עם אנשים כולל אנשים שמחוץ לגטו. חיפשתי ליצור קשר עם מישהו כדי לברוח. הכרתי משפחה שהייתה אחראית על איסוף כלי בית, כלי חרטינה ומערכות אוכל יקרות. הם היו מרכיבים מערכות שלמות לפי סוגים, סוגים אחרים איתן בארנזים ושולחים אותם לגרמניה. אני עבדתי לידם באיסוף שעונים. היו שם אלפי שעונים - סקסונים ועד גדולים כאלו שעונים בגודל של שני מטר. עבדתי בקבוצה של שלושה יהודים. אחד מהם היה בחור צעיר בן 14 בשם מונטק מילדובסקי שהעיר דומברובה. הוא היה ממשפחה של אופי-לחם. כל יום היה מנפץ שעונים תוך כדי כבי וכעס. הוא אמר: זה עבור אימי, זה עבור אחי, זה עבור סבתי. השתדלנו לשבור הרבה שעונים אבל פחדנו שיתפסו אותנו. את השעונים שלחו הגרמנים במשאיות שהגיעו מערי הסכיבה: קטוביץ, ביטום, גליצ'וב וכו'. הגרמנים היו לפעמים חוזרים לטייב נטף ואז הביאו לנו לחם, חתיכת גבינה או נקניק. למחסן גם הגיעו מכוונות של תעשייה זעירה כגון: מכוונות תפירה, מכוונות ליצור סוכריות ומכוונות ליצור תכשיטים. במחסנים הצטברו אלפי מכוונות כאלה מכל הסוגים וכל המינים. הצטברו גם כלי-עבודה, מוצרי חשמל, מנורת ובמטויים, פנים אחת, נכנס למחסן קציץ גרמני בעל דרגת סרן (Hauptman). לאחר המלחמה נדע לי שזוהי אחראי לחיסול הגטו. הוא ראה על הסף מכוונות גילוח חשמליות. באתה תקופה מכוונת גילוח חשמליות הייתה מוצר נדיר ויקר. הוא הורה לי לארוז אותה והכניס אותה למכסית. הקציץ היה מפקד במחסן כל שבוע. כל דבר שמצא תן בצינו נארז החבילה שנמסרה לו. אני זוכר שארתי נפרשת גדולה שהייתה שייכת לבית יהודי בנטו. על האריזה כתבתי את כתובתו הפרטית: HAUPTMAN PULTER, POSNER STR. 104. BRISLAU. הוא אמר לי: אם תמצא משהו יפה, שים בצד עבורי ותדיע לי. הוא אמר לי באיזה בית הוא גר בנטו ואמר שאני יכול לבוא לביתו כדי להודיע לו.

תחילה מנה הצוות שעסק בפירוק הגטו כ-20 אנשים אך לאט לאט נדל המספר והגיע ל-180 איש. לאנשים שהסתתרו לא הייתה ברירה אלא לצאת עקב חוסר מים ומזון. חלק מהיהודים שהסתתרו מחוץ לגטו, בעיר, בן הערים, נאלצו לחזור לגטו. חוקנים נאספו בגרף ונשלחו מיד לאשוויץ במשאיות.

מראות מזעזעים

צוות המחנה התחיל לארץ אורה חיים סוידר. כל יום בנרסק ספרו אותנו הגרמנים והוציאו אותנו בקבוצות לעבודה עד שעות הערב. זכור לי יום אחד שהכניסו אותנו לחצר שבה היו מספר חיילים גרמנים. הם אספו מבינינו קבוצה של יהודים. ביניהם הייתי אני ונס בו דוד שלי בולק (ברנד) רושינק. יצאנו למקום שנקרא Wapieniki. היה זה שטח עם בורות שסחם הוציאו בעבר נכס ליצור טיח. לאחר שהמתנו שם כשעתיים. נתנו לנו מעדרים ואחו חפירה ואמרו לנו לחפור. כבורות גילינו יותר מ-150 גופות של נברים, נשים וילדים. הם טרו בזמן חיסול העגל, ריח הגופות הורקבות היה בלתי נסבל לא יכולנו לנשום. מסביבנו עמדו החיילים הגרמנים וצעקו עלינו: זלעבור, לעבוד! מי שניסה לנח מעט, ספג מכות מאוטוטו עז שהגרמנים החזיקו. גם הגרמנים לא יכלו לסבול את הריח הטרור ומדי פעם זרקו לבורות חומר חיסוי בצבע לבן. היה זה כלור או חומר דומה. העבודה התארכה שעות ארוכות. הגופות שהחלו להירקב היו מעורבות עם גדיים ומלאות זבובים ותולעים. היה קשה להפריד את הגופות. הייתה זו וועדת. חששנו כל הזמן שבסיום העבודה יירו בנו הגרמנים ויזיפו אותנו לערמת הגופות. העמסנו אותנו על משאיות ולמולט החזירו אותנו למחנה. במשך חודשים לאחר עבודה זו לא יסלתי לישון ועד היום יש לי חלומות שבהן מופיעות נופות רקובות אלה.

"The Bunker" Drawing by Elia Lieberman Shiber

"הבונקר" רישום של אלה ליברמן שיבר

בדרך לאשוויץ

ב-13 בינואר, 1944 הורו לנו לא לצאת לעבודה. השער של המחנה נותר סגור וזה היה בשבילנו סימן מבשר רעות. הגיעה פגזות של הצבא הגרמני שהקיפה את המחנה. העמידו אותנו בשורת והצעידו אותנו לתחנת הרכבת של העיר בנדן. אמרו לנו שאנו עוברים למחנה עבודה. בתחנת הרכבת חיכינו תחת משגר גרמני. לאחר 15 דקות הגיעה קבוצה נטפת של יהודים מנטו סיסנובץ שנקרא ינסו שרודולחי. היינו כ-420 איש. הגיעה רכבת עם קרונית סגורים המשמשים להובלת משאות. בתוך הקרון היה חושך. לא היה שום פתח למעט חריצים של אור בין הקרשים של הקרון. הרכבת החלה לנוע. לאחר שעתיים של נסיעה עצרה הרכבת במסום גידח וראינו דרך החריצים רק שמיים וחול. מדי פעם הרכבת נעה למסלולים אחרים ולאחר שעתיים נספית הדלתות נפתחו ברעש גדול. החיילים הגרמנים צעקו לנו: ייכולם החוצה! היינו על חרצין של מחנה ההשמדה בירקנאו.

"החייבתם עברי היו סגורים במגירות נעלות", אמר דוד קליימן, "נכשנו החלטתי לפתוח חלק מהמגירות האלה שהיו עמי כל כך הרבה שנים. אני מודה לגורלי ולסבס שנתי לי את האפשרות בגיל 85 לזכור את מה שקרה בתקופת החייו. דוד, יליד בנדן, טיפולי חשואה ששרד את הגטו ואת אושוויץ מעד עדות היה ומועצת על ימי האחרונים של גטו בנדן.

הבונקר

בקיץ 1943 גרנו בנטו מחוץ לעיר בנדן סכיון שהעיר רוקנה מיהודים. ישו לנו מגורים ל 3-4 משפחות בדירה אחת בשרודולה הקטנה. זה היה מקום מגוריו של איכר שקיבל בית של יהודים בעיר. הבית היה זר-קומתי. היו בו 3 חדרים שבכל אחד מהם השתכנה משפחה. גרנו 6 נפשות בחדר קטן. במרתף היה תנור לאפיית לחם, שם התחלתי למנות בנרסק. הורדתי לבונקר 2 מזוננים וחבית מים. בניתי ארובה שהתחברה לארובה של התנור האפייה והורדנו כמות של מזון. אף אחד מהשכנים לא ידע על בניית הבונקר. במהלך חודש יולי הגיעו שמועות שיש כוונה לחסל את הגטו. בלילות ארנו שמירה. בשבת, 31 ביולי 1943, הודיע השומר התורן לכל הבית כי הגרמנים מתקרבים אלינו עם כלי-רכב ופנסים חזקים. הספקנו להתלבש ורצינו לרדת לבונקר שחוכו עבור 6 נפשות. בפתח עמדו 24 איש, כל דיירי הבית ירדנו לבונקר. ישבנו אחד על השמי כמו סרדינים בקופסה. מים ואוכל היו לנו, אך עבור 6 נפשות בלבד. אחי, שלמה, נשאר מחוץ לבונקר כדי לסגור אותו. היה מאד חם ומחניק. ביום ראשון כערב פתח אחי את הבונקר ואמר לנו לא לצאת. הגרמנים נמצאו עדיין בסביבה ותשעו ימים שהיו שם בצפיפות נוראה.

ביום העשירי כשעה 9.00 בבוקר, נפתח הבונקר וראינו חיילים גרמנים שמדים בפתח עם נשק ורימוני יד.

חיסול הגטו

חיסול גטו בנדן החל ב-1 באוגוסט 1943. יצאנו מהבונקר ב-10 באוגוסט. רוב יהודי הגטו כבר נשלחו לאשוויץ. מקומות המחבוא של היהודים לא תוכננו לשהייה ממושכת. הגרמנים סגרו את קווי מי השתייה בכל האזור, כך נאלצו היהודים לצאת מהמחבוא ומתפשו עיי הגרמנים אחר-הצהרים של אותו יום תלכנו תחת פיקוח הגרמנים מהכפר שרודולה הקטנה עד מרכז גטו בנדן ששמו: קמיונקת. המרחק היה כקילומטר וחצי. בדרך אספו עוד קבוצות שנתפשו עיי הגרמנים. לאחר כמחצית ק"מ עשינו הפסקה קלה על-ידי גרף שבו עמדו עד כמה יהודים שנתפסו.

על הדשא הניחו הגרמנים סדינים ועליהם שקים. חייל גרמני נתן פקודה לחשלק את כל התכשיטים, כסף ומטבע חוץ על הסדינים. מי שלא יעשה כן קיטת בירייה. הוא הצביע לעבר מכוונת ירייה ואמר שיעמיד את ספר הפקודה ליד העקר וירה בו. הגרמנים החלו להכות את כל האנשים והם החלו להשלק את כל רכושם.

נשארתי לבד בעולם

האנשים שחיכו בצדף, ידעו שצריך להיות טרנספורט במשאיות לאשוויץ. ההמתנה נמשכה מספר שעות. האנשים היו צמאים ורעבים. הגרמנים נתנו אישור למספר נשים להיכנס לצדף עזוב ולקחת משם כמה מצנדים כדי לבשל מרק לקבוצה שהמתינה. אותי ועוד שני נברים לקח גרמני לבית שפעם גרו בו יהודים, והורה לנו להוציא חביות אסיל כדי להביא מים. לאחר שמתאנו מים, ציווה עלינו לצעד לכיוון השדה הפתוח. הוא הלך אחרינו עם רובה סמוך. הלכנו במדוד יותר מקילומטר. ראינו חיילים גרמנים יורים על כל יהודי שהופיע באופנה. הם נס ירו בשפנים והיו נושאים אותם. נכרחה כדי להכין סעודה. לבסוף הגענו לצדף בשדה. פתחנו את הדלת ונכנסנו עם חביות המים. כאפנו עלה ריח של מטבח: בשר מטונן, עוגות, משקאות. הגרמנים חגנו את חיסול היהודים. התחננו שיחזירו אותנו לגטו כדי שנוכל להיות עם משפחותינו. הגרמנים שתו, אכלו ושמתו. לאחר שעמדנו למעלה משעתיים וחצי על יד הדלת כמתח ודאגה, החזיקו אותנו אחד החיילים לצדף שבו היו המשפחות. נכנסנו לצדף - הוא היה ריק. פרצתי בכבי. איבדתי את הקשר האחרון עם הורי ואחותי. לאחר זמן רב נדע לי שאת המשאיות שיצאו מהגטו שלחו ישר למשרפות באשוויץ. נשארתי לבדי בשלם.

משימה קשה

החייל הגרמני שהביא אותנו חזרה לצדף לא ידע מה לעשות איתנו. הוא פנה לאחד הקצינים, והורה לשלוח את שלושתנו למגרש עם צריפים במרחק 500 מטר. פגשתי שם כמה יהודים שנאספו על-ידי הגרמנים מכל סוגי מקומות מחבוא. הגרמנים שמרו על הקבוצה שהתאספה. בשעות אלה עבדתי את המשבר הראשון לאחר אובדן הקשר עם המשפחה.

למחרת לקחו את כל אנשי הקבוצה לחיפן מים בנטו. היו אלה כתיים של יהודים שנשלחו לאשוויץ. לאחר זמן מה התחלפו החיילים. כל חייל לקח ארבעה יהודים, ענלה עם סוסים, ועלון מולני. על הענלה העמסנו את הרכוש שהוצאנו מהדירות והעברנו הכל למרכז איסוף במחסני גטו קמיונקת. עשינו סיון של רחייטים, בנדים, שטיים, כלי הבית, תכשיטים, מוצרי-חשמל, נעליים, אופייים, פרות, מכוונות תעשייתיות קטנות. כל יום נערסו ערמות של מזוננים. את הרכוש הרב שנצבר שלחו ברכבת לגרמניה. לאיסוף הרכוש הצטרפו גם אזרחים פולנים. זכור לי כי אחד מהם נקרא לורץ. הוא היה מניע לגטו כל יום בבוקר ועזב בשעות הערב.

עבורנו, היהודים, ריקון הדירות הייתה משימה קשה. לא רק שהייתה זו טבלת לשמה, אלא חשבנו על גורלם של בעלי הרכוש שחבנו. לעיתים מצאנו בירות של יהודים תמונות של חברים שלנו ובנדים שהכירו. היו קשה לראות ולשמוע את החורבן בדירות. לעיתים מצאנו תמונות של רבנים, מורים ואנשי ציבור מוכרים. חשבתי כל הזמן איך לחימלט מהגטו. החיילים הגרמנים נכנסו אתנו לדירות ובדקו כל פינה. הם נכנו לנו פקודות חיכו לחפש רכוש ותכשיטים. הכמנו צנצנות וכדים מפורצלים וניקבנו מזוננים וכריות. הם לקחו תכשיטים וכסף מוסמן ישר לכיסיהם. לאחר זמן-מה תצלחתי לעבור

סיור שורשים בזגלמביה - אוגוסט 2003

שגריר ישראל
ורשה

AMBASADOR IZRAELA
WARSZAWA

לקהילות ישראל בזגלמביה עבר עשיר ומפואר וסוף קטלני

מכתב מאת: שגריר ישראל בפולין הפרופ' שבה וייס

מפגש עם צמרת העיר סוסנוביץ לעיר בת מאתיים ושבעים אלף תושבים). בסוסנוביץ נולד הפסנתרן שפילמן, הזמר יאן קיפורח, והמשורר הלאומי, חיים נחמן ביאליק, שימש כאן במשך שלוש שנים כמורה לשפה העברית. כמו כן קיימת בסוסנוביץ, במוזיאון המקומי המפואר מפגש עם הקהל הרחב. המפגש התארך לכדי שעתים. גם כאן כמו בכל מקום אחר האולם היה מלא מפה לפה, פתחתי גם את תערוכת הצילומים "ידרכים אחרונות" של האמנית הירושלמית נילי אפשטיין. התערוכה תהייה פתוחה לקהל הרחב במשך כל חודש אוגוסט.

ארוחת ערב ומפגש חגיגי של חברי המשלחת הישראלית וכל ראשי הערים והעיירות מאזור זגלמביה, שמונה במספר, וכראשם ראש המחוז של שלונסק העילית, מחוז של ששה מיליון תושבים - הגדול בפולין. כמו כן השתתפו במפגש חברי סיום וסינט מן האזור.

מפגש עם ראשי העיר וצמרת השלטון בעיר ביטום.

מפגש עם הקהילה היהודית בביטום.

מסיבת עיתונאים.

כל הפעילות הזאת הנהיגה קהל רב, דגלי ישראל נישאו מעל בני העירייה בבנדין, סוסנוביץ, סלבקוב, ביטום וגם מעל שני המוזיאונים בהם קיימת את המפגשים הציבוריים.

חשיפה תקשורתית רבה ואזהרות ליהודים ולישראל.

לכבוד יו"ר ארגון יוצאי זגלמביה,
אברהם היקר!

תודה לכם על כל רגע שהענקתם לי בפולין. להיות אתכם זה כמו בתוך משפחה ובאוקיינוס של זכרון. אתה איש נפלא!

שלכם בכרחם חמה ובידידות
שבה וייס

לקהילות ישראל בזגלמביה עבר עשיר ומפואר וסוף קטלני, כמו ליתר הקהילות בפולין וברחבי אירופה. מי שמבקר בבקעת הקהילות ביד ושם, בירושלים, ישים ודאי לב לבולטות של השמות החרוטים על אבן ירושלמית דומיה דומעת.

שמות ערים, עיירות וכפרים כמו סוסנוביץ, בנדין, סלבקוב, דומברובה, ביטום וגם קטוביץ הגדולה ועוד ערים ועיירות בשלוחה העילית. רבבות יהודים חיו במקומות אלה ולא נשאר מהם אלא שריד ופליט. יוצאי קהילות זגלמביה טקיימים בישראל ולא רק ארגון לתפארת בהנהגתו הסמכותית והתשראטית של אברהם גרין. חזור השני והשלישי משולבים היטב כארגון הזה. יוצאי זגלמביה עוסקים בביצור ושימור הזיכרון באופן שיכול לשמש מודל של הענקת כבוד לבית ישראל סבא שהוכרת באכזריות על-ידי הגרמנים, בתקופת מלחמת העולם השנייה.

הפעילות של הארגון בפולין עצמה הניבה פירות כשלצמחה וראשי המחוז והערים כאן שותפים לאחרונה למלאכת הזיכרון על-ידי הקמת מוזיאונים, הצבת לוחות זיכרון, קיום ימי יחדות וימי ישראל ושיקום בתי הקברות.

הארגון מקיים, בימים אלה, מסעות אל העבר. במשלחת משתתפים יותר מחמישים איש ואישה, נערה ונער. קבוצה רב דורית מאורגנת היטב וספוגה בזיכרון העבר, אך פתוחה גם למגע עם המארחים הפולנים לקראת בניית עתיד טוב יותר ואנושי יותר.

הצטרפתי למסע הזה ובמידה מסוימת הרחבתי אותו לימי יהדות וישראל באזור זה. הפעילות:

- ◀ הרצאה בפני חברי המשלחת על פולין העכשווית.
- ◀ מפגש עם ראשי בנדין והקהל הרחב במוזיאון המסומן וקיום דיאלוג על נושאים משותפים, האולם היה מלא מפה אל פה.
- ◀ בקור בעיירה סלבקוב, מפגש עם בני העירייה וראשיה והנחת זרים ליד אנדרטה שהוקמה באחד ממוקדי הרצח של היהודים; ביקור בבית הקברות היהודי (שמור), תפילת יזכור והנחת זרים, מפגש של המשלחת הישראלית עם ראשי המקום והקהל המקומי בקרצ'מה המקומית וחילופי ברכות ונאומים. בסלבקוב התקיימה לפני המלחמה "הכשרה" של החלוץ הדתי ממנה יצאו מייסדי כפר עציון וטירת צבי.

ראשי ערי זגלמביה חולקים כבוד ליהודים

מאת: יותם שיינבר

יותם נכדם של קרולה אברמביץ' מסוסנוביץ' ואהרון בליצקי ז"ל מדומברובה.

אריאל יהלומי ובני הדור השלישי באושוויץ
Ariel Yuktalomi and third generation Zaglombians at Auschwitz

יומנו השלישי הוקדש לביקורים בבתי הקברות בלומברובה, באוורצ'ה ובסלבקוב. שם, לאחר קבלת פנים חגיגית על-ידי ראש העיר סייירונו במוזיאון היהודי ובגשר שעל נהר הפצימשה שם נודו יהודים במרחם מפני הנאצים ובבית הקברות שם נקברו. כמובן שכל אירוע לווה בקבלת פנים רשמית ובטקס במעמד ראשי העיר המקומיים שנשאו דברים, הניחו זרים וחלקו לנו כבוד רב. זרים הונחו כמובן גם בשם הארגון ואף נישאו תפילות אזכרה.

את סיום ביקור המשלחת בזגלמביה ציינו בארוחת ערב חגיגית בהשתתפות מושל מחוז קטוביץ, ראשי העיר של המחוז ושגריר ישראל בפולין, פרופ' שבה וייס שאף התלווה אלינו בחלק מהסיוור.

לאחר מכן המשכנו לורשה, שם סייירונו באתרי ורשה ההיסטורית כגון ארסנוות המלכים ורשה העתיקה, ורשה היהודית - אזור הגטו ובבית הקברות היהודי בעיר.

ב-17 באוגוסט חזרנו לישראל עמוסי חוויות.

רב תודות לארגון יוצאי זגלמביה שבסיועו יצא הסיור לפועל ותצליל מעל ומעבר. והוקרה מיחדת לאריאל יהלומי על הדרכתו המאלפת.

בשמונה באוגוסט יצאה מטעם הארגון העולמי של יוצאי זגלמביה משלחת בת עשרות משתתפים בני הדור הראשון, השני והשלישי, מהארץ ומתפוצות, לסיור שורשים בזגלמביה ובפולין בסימן 60 שנה לחיסול גטאות זגלמביה ושילוח אחרוני היהודים במחוז למחנות הריכוז וההשמדה.

מסענו בפולין החל בסיור בקרוב, בה היינו 3 ימים. התמקדנו באתרי התיירות המוכרים לצד האתרים היהודיים, כגון שכונת קזימייז', בית הכנסת העתיק ובית הקברות הצמוד לו, סביבות גטו קרקוב ומחנה הריכוז פלאשוב.

ביקורנו גם במכרה המלח בויליצ'קה בפאתי קרקוב. מדהים היה לראות את המכרות בנות מאות השנים הנחשבים כאחד הדברים המופלאים ביותר שיצר האדם.

לאחר מכן המשכנו לאתר מחנה ההשמדה אושוויץ-בירקנאו, אליו נשלחו בחודש אב 1943 יהודי זגלמביה - הרגשנו רטט וצמרמורת בעברנו תחת שער הכניסה המפורסם למחנה שמעליו מתנוססת הכתובת: העבודה משחררת.

סיירונו באתר המחנה, המשמש כיום מוזיאון לאומי ואתר מורשת של אוניסקיי. הנחנו פרחים ליד קרמטוריום מספר 11 בבירקנאו שם מצאו את מותם יהודי אזור זגלמביה היידי. קשה להביע את ההתרשלות שאחזה במשלחת בעמדה במקום בו קרובי משפחה עונו, הומתו ונשרפו. בגמר הסיור במחנה נסענו לבית מלון בסוסנוביץ, וכאן החל הסיור הרשמי בזגלמביה.

סיור זה היווה חוט מקשר בין ההיסטוריה הכללית - "ישואת יהודי אירופה" לבין הפך האישי משפחתי של כל אחד מהמשתתפים. סיפורי הדור הראשון רק חיזקו את הקשר הזה.

יומנו הראשון הוקדש לבנדין - העיר העתיקה במחוז. סייירונו בבית הקברות היהודי בין צילודו לבנדין שם מצאו חלק מאנשי המשלחת את קרובי משפחתם וזיחו מצבות מוכרות בנות שנים רבות; באתר בית הכנסת שנשרף על-ידי הגרמנים, שם שמענו את סיפור הצלת היהודים מבית הכנסת העולה בלהבות על-ידי כומר נוצרי מהכנסייה הסמוכה. כן שמענו עדות מאדם שנתק בעת האירוע; כמו כן היינו ביהי"ח היהודי, הגימנסיה העברית על-שם פירסטנברג, ובבונקר קבוצת "ידורי" המחתרנית באזור גטו קזימייז'קה.

יומנו השני הוקדש לקטוביץ וסוסנוביץ. סייירונו באתר בית הכנסת בקטוביץ שנחרב על-ידי הגרמנים; בכיכר על-שם האחים קרויזן במקום שבו היה גטו שרודולה בסוסנוביץ; בבית הקברות היהודי בסוסנוביץ; בגימנסיה ליכרמן העברית, ועוד.

איך בין א בנדינער

מאת: רינה רייך

זכרים שנאמרו בערב הסיום של הביקור בזלמביה

פולניה שלי – רשמי סיור בפולין

מאת: דב פרייברג

דב, בן לניסון ולנחמה פרייברג לבית שטרנבלך, ילידי בנדן

כמי שגדל בארץ להורים שעלו בתחילת שנות ה-30 של המאה הקודמת, מתוך מניעים ציוניים ולא עקב רדיפות, ואשר לא חוו את מוראות המלחמה והשואה, היו לי הרבה ספקות ולבטים באשר להצטרפות לסיור המשלחת של יוצאי זלמביה, שיוחד לציון 60 שנה להכחדת יהדות זלמביה.

עשיתי זאת, אשתי ואני, בעיקר מתוך היענות להזמנת בן משפחתנו ויגמול שטרנבלך מארה"ב, ניצול שואה שטלה, גדל וחי בבנדן, מקום הולדתם של אבי ושל אמי, אותו אנו מכירים ומוקירים מזה שנים רבות.

חשבנו שזו תהיה הזדמנות להכיר את נוף ילדותם של הורי, לא היו לנו ציפיות גדולות, לא הכרנו איש מחברי המשלחת הגדולה, אבל ההפתעות היו גדולות, וכולן לטובה!

הופתענו לראות ארגון חזק ופעיל של יוצאי האזור, שיש לו קשרים עם הרשויות הפולניות המקומיות, ואשר דואג להנציח ולשמר את מורשת העבר היהודית.

הופתענו לגלות את שילוב הדורות, את הפעילות והנשיאה בעול של דור ההמשך, את הרצון של הנכדים בני הדור השלישי לקחת חלק, ואת השתתפותם הפעילה בטקסים השונים במהלך הסיור. כל אלה מבטיחים את שמירת המשכיות והרצף של הקשר עם האזור עצמו ועם תפוצתו בארץ ובעולם.

הופתענו מהפתיחות של הרשויות הפולניות לנושא הכל כך כאוב. הופתענו מהמערבות של אנשים צעירים פולנים בקשרים עם הארגון, כאלה שודאי נולדו שנים רבות לאחר המלחמה, ואשר מכבדים את העבר היהודי של האזור.

הופתענו לראות קיומם של כל כך הרבה אתרים שהוצעו לזכרון עולם ואשר נשמרים על-ידי הרשויות בכבוד.

זכר, איננו יכולים שלא להתפעל ולהביע הערכה ותודה לארגון המצויץ של הסיור, שהיה ממש מושלם, ואנו רק יכולים לתאר לנו כמה הרבה עבודה הושקעה בתאום עם כל כך הרבה גורמים, אנשים, לוחות זמנים, נסיעות, זרי פרחים, ארחות ועוד ועוד... מגיע ישר כוח למארגנים!

כל חששותינו מנסיעה עם אנשים "מבוגרים" וקשיי נסיעות התבדו כבר ביום הראשון, כאשר נוכחנו כי כל ה"יוקנים" (וגם אנו כבר לא ילדים), הינם אנשים "צעירים ברוח", ערים, מלאי חיים ובפיהם סיפורים מעניינים ומרתקים.

בשיחות אישיות התברר לי כי תנה זה חכיר את אבי בתקופת הילדות, וזה "יצאי" עם בחורות ביחד עם דודי, האחר הכיר בני משפחה בארץ, אחד עבד עם דודי בארץ (אחר המלחמה), וכך לאט לאט הרגשתי חלק ממשפחת יוצאי זלמביה בכלל ובנדן בפרט, ואני הרי בכלל "יצברי" ותיק.

המפגש עם טולין הזכיר לי את ספרו של יאיר גרבוז "זמנך פולני". ככל הנראה אין מה לעשות – גם אני תמיד פולני. על אף אי ידיעת השפה הרגשתי "בביתי", קודם כל – האוכל! והו האוכל המוכר והטעים לי עוד מימי הילדות, לא "סיני", לא "איטלקי", לא "שושני" ולא "פסטו", זהו האוכל הפולני הפשוט מבית אמי. וכן ההקפדה על הלבוש החגיגי לכל "יציאה". הגיונים פולניים, הנשיקה על גב היד, ה"פירושתי" וה"ברדזיו דוביחתי", חניקון בכל מקום; איפוא שהוא הדברים לא היו זרים לי. ה"פולניות" ככל הנראה טבעה בתוכי, ולכן, על אף שאני רחוק מכל זה, הרי זה בכל זאת מוכר...

ועוד אני נוכר, בכל קרן רחוב שלטים ענקיים של בית מרקחת, שהביאו אותי לשאול את מדריך הסיור, אריאל יהלומי אם ריבוי בתי המרקחת נובע מחינתו היטכונדרים או מסיבה אחרת! תשובתו החיובית הייתה: כי התפך הוא הנוכח, היוצא היפוכונדרים הוא הגורם לריבוי בתי המרקחת... סיירנו בקרקוב בבית המרקחת המפורסם וראינו, כפי רוקח פולני נוצרי-אנטי עזר ליהודים בעת צרה.

מצמרר ומרגש היה סיפורו של הניצול שהיה אותו אדוות דבר הצלתו על ידי הכומר בכנסייה של בנדן. סיפורו של האירוע במקום שבו התרחש ממש היה מרגש במיוחד.

הביקור בבית העלמין היהודי בצילדו; וחטקס הרשמי שנלווה אליו היה חוויה מרשימה, מה עוד ששם מצאתי את קברו של סבי המנוח (ותודה לעבודת התייעוד המורכבת של בן ליוצאי זלמביה).

במובן שבטקס ליד בית משפחת שטרנבלך נוספה התרגשות אישית פרטית שלי בשל הקשר המשפחתי.

גם הביקור בבית הספר ע"ש פירסטנברג רגש אותי במיוחד, ותהיתך, אולי בכיתה בה ישבו מלנו למד אבי בימי נעוריו?

טרם נסיעתנו בדקתי בניירות שחשאיור חורי, ומצאתי את גיליונות הציונים שלו וכן את תעודת הגדרות מבית ספר זה... אבי היה בוגר מחזור 1930. אכן זוהי נוסטלגיה מרגשת עד מאוד.

על הביקור באושוויץ קשה לכתוב. העדות של אריאל והאחרים שעברו את הזווית על נופם הוסיפו ממד אחר לחוויית הביקור שם.

במך בן בקרט בזקופנה, לבוב וסביבותיה, ולתבדיל, בטרנבליקה (אשתי ואני נשארנו שבוע נוסף בפולין) אציין רק, כי כל מה שלמדנו וידענו וראינו במזוויאונים שונים בארץ ובעולם התגמד לעומת החוויות המצטררות שחוונו.

ולסיום, אני מרגיש צורך לציין כי על אף שיתוף הפעולה המוצלח והסברה עם השלטונות הפולנים במחוז זלמביה, מסען כי הספק, אם אכן קם דור חדש בפולין, אשר אינו מתכחש לשואה, וימשיך בהנצחתה, או שמא כל הפעילות הזו היא זמנית וחולפת. ימים יגידו.

חברים יקרים, אבקש לומר כמה מילות תודה. אבקש לחדות בשמי ובשם כל החברים לאברהם גרין על ארגון המסע הזה, על שהוביל אותנו בעליה לרגל למקום הזכרון הטרני ביותר בכל החדות לעם היהודי.

אברחם חביב את יוצאי זלמביה אל מחוזות ילדותם ואלה יצרו בלבם את חוויות הביקור המרגש הזה למזכרת עולם.

אני רוצה לחדות לו על כי הפגיש אותנו עם גנרלינו בפולין, הפרופסור שבו וייס שנשא בפנינו הרצאה מלומדת על יהדות פולין, ועם נציגי המשלחת הפולני שכבדו את מתינו, בהניחם זרים לרגלי אנדרטאות המתים הרבות הפאורת ברחבי זלמביה ובכך כבדו אותנו, נציגי העם היהודי.

אני רוצה להודות בשם כולנו לאריאל על צירוף האנשים בתבונה רבה כתבורה חמוגני, מלכדת וסימפטית הכוללת שלושה דורות, אבות, בנים ונכדים.

לא נשכח את כישורך אריאל, בתרגום ובמידע החיסטורי שהפגנת בכל המקומות בהם בקרנו. את החומר שלך, ובהידור שפמך וחליפתך, יכול אותה מנצמד לשמש כשגריר.

ואחרון תביב, מילה אישית, תודה ליקירי יוסף חיים דוד רייך שבחר בי להיות לו לחברתו לחיים זה 52 שנה, כן ירבו, וצירף אותי אל קהלכם, לימד אותי לאהוב את מורשתו ונמ אתכם.

איך אמר הנשיא קנדי – "Ich been ein Berliner" – ואני אמרת: איך בין א בנדינער!

סימנה - בסרגו, דוד קלימן מספר על "הסול הנוטו Kamionka - at the center, David Kleinman tells the story of the ghetto's last days

למה פולין – מסע שורשים אוגוסט 1943

מאת: שרה ומיכאל אליהו

למסע השורשים בפולין המנו כסטטיסטים. הסקרנות והרצון לדעת דחפו אותנו למסע הזה.

הקשר שלנו, ילידי הארץ, לפולין מתחיל בשנת 1927. בשנה זו יצא נטע אלבזים ז"ל, אביה של שרה אליהו, לילד זכיריה ובן הזקונים במשפחה בת 13 אחים ואחיות, בדרכו לפלסטניה סחלוצ. הוא הצטרף לעשרות בני נוער אשר נטשו את בתיהם ומשפחותיהם והתמסרו למסורה אחת: המשרה, עלייה והגשמת הייעוד החלוצי. בנקודת המשרה בבילסקו-ביאלה, פגש נטע את רעייתו לעמיד שושנה יזרעאלר ז"ל, שושנה הצטרפה אליו לקיבוץ הייעודי כשעלתה ארצה בשנת 1930.

כמי שנולדו בישראל להורים שלא היו "שם" אנו נפעמים מהדבקות שלכם יוצאי השואה במשימות שימור האתרים והקשר הרגשי למקומות בהם בקרנו.

העבר הטמטאר של קהילות זלמביה ניכר היה גם בדברי הזכרון הרבים שהורשמו. התרשמו גם משינויים של נציגי השלטון המקומי בכל הטקסים. אנו עדיין מעבלים את אשר חוונו, בעיקר את ליו הסיפורים האישיים ששמענו מכל אחד ואחת מהמשתתפים בסיור.

ראיית השואה עין בעין, בעת ביקור בשרידי המחנות – אושוויץ בירקטאן, בגטאות, מחנות המעבר והאנדרטאות לזכר חנופלים, ממחישים לנו את נודל תאובדן האיש של כל אחד ואחד מאתנו.

אל לנו, צאצאי דור השואה לשכוח ולסלות על גדיעתו של שליש מעמנו, בידי הטנצים ודומיהם.

ומילה אחרונה. תודה למארגני הסיור על ארגון וביצוע מעולים ותודה מיוחדת לאריאל יהלומי מוביל הסיור.

זילה טריאל נשאת דברים ליד האנדרטה של בית הכנסה החרב בקטוביץ Zila Catriel speaks next to the monument of the synagogue at Karowice

שלום לעולמים ידידי

מאת: נתן צים

תשובה ניצחת לקצין אמריקאי

שלום הרצברג, נוקם בנאצים, תעשיין, 1915 - 2003

מאת: אורי דרומי

שלום הרצברג נולד בעיר בנדק (בנדז'ין) שבחבל זגלמביה שבפולין, במזרח שלזיה העילית. הוא למד בעירו בבית הספר 'ייבנה' ואחר כך בגימנסיה העברית, והיה פעיל בתנועת הנוער הציוני. הוא נשא לתושיה גוטמן, נכדתו של הרב גראובר. עם פרוץ מלחמת העולם השנייה לחם בשורות הצבא הפולני נגד הנאצים, נפל בשבי אך הצליח להימלט ולחזור לעירו. עם סיפוח החבל לרייך השלישי החלה ההתעללות ביחודים, שכללה תליית ראווה, שרפת בית הכנסת הגדול ומשלוחים לעבודה בגרמניה.

שלום התנדד לגישתו של משה (מוניק) מרין, ראש 'איחוד הסהילות היהודיות בשלזיה העילית', שטען כי הקהילה היהודית תינצל רק אם תסתגל למצב ופעל רבות לשיבוץ יהודים במקומות עבודה. באספה ביוני 1942 אף הרחיק מרין לכת וקרא לנוער להתייצב מרצון לאקציות. בני הנוער מרו בחריפות. שלום וחבריו הצטרפו למחתרת.

כתחילת אוגוסט 1943 חוסל הגטו בבנדק לאחר התנגדות יהודית והרצברג נשלח לבלסזמר, מחנה נפיייה שהיה סמוך לאושוויץ-3 ושנוצח בתנאים האיומים ובמקרי המוות הרבים מרעב ומחלות. בינואר 1945 הוחלט לפנות את המחנה. מפקד המחנה, קורט קליפ, הוביל את צעדת המוות של אלפי האסירים, כאשר כל מי שהשתרד מאחור נורה במקום על ידי השוטרים. לאחר חניה במחנה גרוס-רוזן חוסע האסירים לבוכנאולד. הרצברג ברח והגיע אל היחידות הקדמיות של הצבא האמריקאי ליד העיר ממינגן כשהוא שוקל 37 קילוגרמים. מכל משפחתו העפפה שרדו רק הוא ואחותו אונה.

אחרי שהתאושש, הוא התנדב לשמש כחוקר שבויים נאציים בגלל שליטתו בגרמנית. לימים הופיע, כשפניו מוסתרים, בסדרת הטלוויזיה 'הנוקמים' וסיפר כי כמה מהנחקרים הללו 'נעלמו' בדרך זו או אחרת. פעם נסע עם קצין אמריקאי בנייף וזה שאל אותו כיצד ייתכן שהיהודים לא התקוממו. שלום הזועם עצר את הגיפ. באמצע כפר גרמני, ובאמצעות הרסקול הוציא את כל תושביו מבתיהם וציווה עליהם להסתדר בשתי שורות. גברים מימין ונשים משמאל. הגרמנים צייתו ללא היסוס לפקודת החיילים החמושים, האמריקאי הודה כי קיבל מענה ראוי לשאלתו.

עם תום המלחמה מצא את תושיה, שהתגלתה להונגריה והצליחה לשרוד כחברת מחתרת. הוא השתמש במשאיות של הצבא האמריקאי לבריה את שארית הפליטה בדרכי 'הבריחה' אל ארץ ישראל. שלום ותושיה עלו לארץ ב-1950, עם בתם רינה. הוא הקים מפעל טקסטיל ואחר כך מפעל למצננים (desert coolers). לדברי ננותיו, רינה ואיריס, הוא טודע כאמן הגישור, עוד טרם הומצא המונח, ובעלי ריב היו באים לשבת תחת העץ הגדול שבחצרו ברמת גן ומקבלים את החלטתו בלי שרשר.

שלום היה ממקימי 'משואה', המסון ללימודי השואה בתל יצחק, ומפעיל בארגון יוצאי זגלמביה, שאתר ההנצחה שלו ביער מודיעין הוא מהגדולים בישראל. אברהם גרין, יו"ר הארגון, אומר כי ביתם של 'שולם' ותושיה, יקירת העיר רמת גן, היא 'בית ועד לחכמים' ליוצאי זגלמביה. בשורת הבא אמור הארגון להוציא משלחת של שלושה דורות לבנדק, כדי לחנוך בעיר רחוב על שםם של הלוחמים היהודים של הגטו, שבדיוק לפני 60 שנה העזו להשיב אש לגרמנים בטרם נפלו.

התפרסם בעיתון הארץ במדור 'אחרי מות' ביום חמישי 24 ביולי 2003

לידידי בנק, הקשר הראשון בינינו נרקם בנעוריו בגימנסיה פירסטנברג בבנדק שבה למדנו באותה הכתה.

עם פרוץ המלחמה נפרדו דרכי, אך בהגיענו ארצה בתום המלחמה נפגשנו שוב כדי לחוש ולהעמיק את הקשר.

התפתחה בינינו ידידות נפש קרובה ביותר. הרגשנו כאחים לשמחות ולצרות. אני נוצר בלבי זכרונות יפים על טיולינו המשפחתיים המשותפים באירופה, ספורנו הרשמיים והפעילות המשותפת בארגונו 'יארטון יוצאי זגלמביה'.

לא שכחתי אותי אף פעם, גם במסגרת משמר הגבול שבו שרתת כסגן מפקד המשמר, שיתפת אותי ואת משפחתי בכל האירועים. אני מוכרח לציין אותך כאישיות שתמיד זכרה את החברים ותמיד הייתה לך רק מילה טובה לכל אחד ואחד.

לא שכחתי להתעניין ולטלפן לעתים תכופות כדי לשאול לשלומי. נקטפת ידידי ונרמט לי לצער עמוק השוכן בלב וגורם לי לכאב מתמיד.

אתה פשוט חסד לנו, להכריך במיוחד. יהי זכרך ברוך. שלום לעולמים ידידי.

בנק גולדשטיין ז"ל - ניצב (בדימוס) בנימין גלעד

מאת: אברהם גרין

דברים שנאמרו לזכרו של בנימין גלעד ביום השואה תשס"ג בעצרת הזכרון לקדושי זגלמביה ביד הזיכרון במודיעין

"...כשמתכלים מכאן ורואים את השוטרים ומפקדיהם ואת אנשי הצבא נמתקן אדם אפשר בהחלט לומר: 'אל תירא עבדי יעקב ואל תחת ישראל'. יחד עם זאת חסרה לנו כאן היום זמנות מוכרת וחשובה שליוותה אותנו שנים רבות באופן קבוע - בנק גולדשטיין מבנדק, או באופן פורמלי - ניצב בדימוס בנימין גלעד שנפטר לפני שבועיים ולא זכה להשתתף בטקס זה המתקיים השנה בהשתתפות מפקייל משטרת ישראל, רב ניצב אהרונשיקי.

בנק כן זכה להשתתף בטקס קדיאת רחוב על שם קהילות זגלמביה ואף הספיק לכתוב את רשמיו ותחושותיו בטקס - דברים שפורסמו בעלון זגלמביה האחרון. וכך הוא מכתב, בין היתר, 'בתום הטקס המרגש של חנוכת רחוב קהילות זגלמביה כאן בעיר תל-אביב, במדינת ישראל, הצטרף אתך נוסף חשוב ומכובד שיצא לדורות את קדושי הקהילות שלנו, קורבנות

רחל שטרצר - לזכרה

רחל, את שנתת כוח ללבוני השארת חיל שמך בלב, חיה גדול אורב של כחם ... חור של כאב. לגד עיני, והשראה האצילי שלך והחיוך התמיד המודיע. תמיד דאגת לסלם. תמיד הכנת. אישה טיוחת כבוד ונשים אחת. לרוב. הייתה לנו הזכות, להיות לצדך ולראותך בהנעים יפים - אישה, אחות, אם ובת למנוח. מקור השראה היית לנו מקור לתקווה אולם, הכל נסוג באחרי. לא נשכחי מלבנו לעד.

המשפחה

רחל, בת היום חשני ליוצאי זגלמביה הייתה פעילה בארגון לטן הימים הראשונים שבהם התגבשה קבוצת פעילים בני דור החסך, לפני למעלה מ-15 שנה. רחל הייתה מסורה לארגון, דאגה לחברים ותמיד הייתה חומה לשאת מעול.

בת 43 שנה נפטרה. הותירה מעל - פליקס, שני ילדים - ארנס וצמיר, אימא - אסתר פולץ-שלוזינגר מסטינבוק, נחת - שלום שלזינגר. יהי זכרה ברוך

איך לא אבכה? ... - יארצייט בתשעה באב

מאת: אילה אביזב (נצר למשפחות ווירניק ושלזינגר)

הצער ואולי אף מהזיכרונות. כך נהגו מרבית ההורים, שרדי השואה, יוצאי זגלמביה. היום אנו משלמים על כך מחיר כבד! מספר הבאים לטקס ההתייחדות המיוחד הזה הינו זעום ואעזי לומר אף מבייש.

יום זה הוא יום מיוחד עבורנו. זהו יום הזיכרון לשואה ולגבורה הפרטי שלנו, יוצאי זגלמביה.

ביום זה, בדיוק לפני 60 שנה, עשר שנים בלבד לפני שנולדתי, נגולח ממני חזקת להכיר את משפחתי.

ביום זה, נרצחה, הוגלתה וחוסלה כל יהדות זגלמביה. ואיך לא אבכה? ...

תשעה באב. תאריך שחרט היטב בזכרוני, וזווקא על פי ציונו בלוח העברי. וזאת מפני שכבר כילדותי שמעתי את חורי מדברים עליו כעל יום מיוחד, שונה משהו משאר ימי הקיץ.

ההורים לא נהגו לשתף אותנו, הילדים, בתחושות חקשות שעורר אותנו יום. הם נסעו לבית הקברות ולי זאגו לביקורים נפלאים אצל ידידי המשפחה, שרק לא אשאר לבד.

הפעם הראשונה בה השתתפתי בטקס טי באב ליד האנדרטה לקדושי זגלמביה בבית הקברות שבנחלת יצחק היתה כשבגרתי והייתי לאם.

חורי שלי, שכל כוונותיהם היו טובות, ניסו להגן עלינו מפני השכול, הגוף,

הצילו את הזיכרונות לאמיר ראטעווען זכרונות

אוטוביוגרפיה מספר 3544

מאת: הגיט רייזר גיטלר

מנקודת מבט אישית

שנים גילוני עם הסיפור של אבי אודות "תחרות חיבורים" אליה שלח את מיטב הגיוני שהשתרעו על פני עמדים רבים מאד, אף מעבר לנדוש בחנחיות. יום פרסום התוצאות וחלוקת הפרסים, היום המיוחל, נקבע לאחד בספטמבר 1939. אולם ביום זה פרצה מלחמת העולם השנייה. תחושת ההחמצה הזו לוותה אותי לאורך שנים רבות.

עם הזמן, הנושא הוסט לקרן זווית, אך לחלוטין נשאר ברקע. 2002 - במסגרת לימודי באוניברסיטה השתתפתי כסמינר של מרופי דליה עופר בנושא: "היחיד והציבור בגטאות מורח אירופה בתקופת השואה". כהקדמה לתקופת הגטאות, בקשה המרופי עופר להציג בפנינו את התקופה שקדמה לה. למעשה אורחות חיתום של יהודי פולין בתקופה שבין שתי מלחמות העולם. בעניין זה היא סיפרה לנו על תחרות האוטוביוגרפיות שערך מכון יווי"א - הסכון הפדעי היהודי ביילנה ביוזמת מנהלו ד"ר מקס ויינרייך, לצעירים היהודים בפולין.

ברקע הדברים עולים בי צלילים מוכרים מן העבר: תחרות, חיבורים, צעירים יהודים... אולם לא השם יווי"א ודאי לא מסס ויינרייך דברו אלי, שכן, כילדה, שמות לא מוכרים לא נקלטו לא נטמעו ונשכחו. נותר רק הסיפור הכללי.

מיד בתום השיער נגשתי אליה ואמרתי שמשוה כאן נשמע לי מוכר. אולם, אינני יודעת לאן שלח אבי את חיבורי, לויילנה או אולי לתחרות חיבורים מקומית כלשהי. אבדוק ואשוב עם תשובה בשיער הבא.

עם הזרתי הביתה התקשרתי מיד לאבי וסיפרתי לו על כך.

"ליווי"א ביילנה", הייתה התשובה.

רגשת להחריד חזרתי עם התשובה לפרופי דליה עופר, שמייד הבטיחה את עזרתה. היא הפנתה אותי לגבי רחל ויינר מנוי הייבן בארז"ב, העוסקת בכך, והנמצאת במקרה בארץ יחד עם בעלה, מרצה אורח למשפטים באוניברסיטת תל-אביב.

התקשרתי לגבי ויינר ומסרתי לה פרטים. התשובה הייתה: it rings a bell, אבל לא בהכרח. שכן שרדו פחות כמחצית האוטוביוגרפיות שנשלחו (302 מתוך 627 בכל 3 תחרויות), כך שהסיכויים הם fifty fifty. אבל, בהחלט מוכנה לבדוק, לכשתשוב לביתה בארז"ב.

כעבור שבוע סלפון. הגבי רחל ויינר על הקו. "האם אביך היה האמצעי מבין חמשה אחים?" התשובה חיובית. "האם היה בתנועת נוער 'טרנדוניה'?" התשובה חיובית, הנוקה מהתרגשות. "האם כינה עצמו 'בעל מחשבות'?" לא ידעתי, אבל בהחלט התאים לו. "האם כתב חיד מוארך וחד, ברור וקריא מאד?" התשובה חיובית....

I hold it in my hands. היה המשפט הבא מעבר לקו. יותר מכך איני זוכרת בברור, למעט העובדה כי הבטיחה שליחה מיידית של האוטוביוגרפיה אלי. עברו מספר ימים. בדואר מגיעה מעטפה לבנה גדולה. השולח: רחל ויינר. ארז"ב. מתחתי לאט ובהתרגשות רבה. זהו זה!!!

האותיות קפצו מול עיני. לא יכולה להיות כל טעות שחיא. כתב חיד לא נשתנה ולו במילימטר אחד. אותה היציבות, אותו חידוד של אותיות. הכתיבה בגיל 20 זהה לחלוטין לכתיבה בגיל 80 כתב חיד שכל כך מוכר, אהוב ונהיר לי לאורך כל חיי.

יש !!

מיד שלושה טלפונים:

האחד לגבי ויינר, תודה מקרב לב, ואכן זהו זה.

השני לאבי: "אני חושבת... שמדובר באוטוביוגרפיה שלך... אני לא בטוחה... תבדוק... אולי...".

השלישי לפרופי דליה עופר. לא היו מילים בני להודות לה, ואני בדרך להביאה אלי.

"בזחירות", הייתה התשובה מעבר לקו.

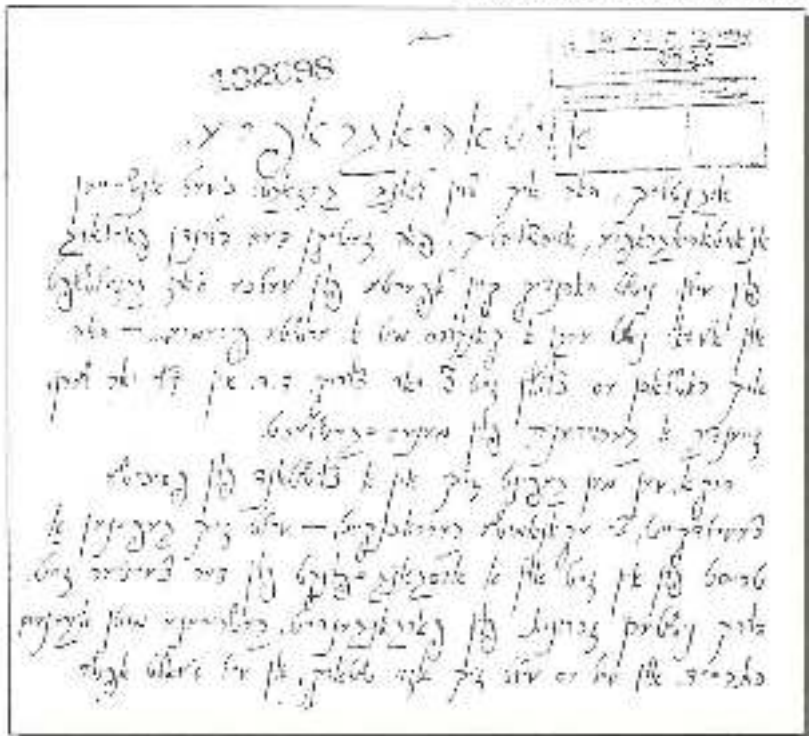
כשפתח את המעטפה והביט בה ארוכות עיני דמעו. "אין לי צל של ספק שזהו זה!" הפתיח הפילוסופי, ברגע הראשון היה פחות מוכר, שישים ושלוש שנים שחלפו מאז, הן לא דבר של מה בכך, אבל בהדרגה, הכל צף ועלה מחדש, כל האירועים, כל המסופר בו, הכל קיבל חיות וממשות כאילו היה זה אתמול.

מסמכים ייחודיים

למעלה משש מאות אוטוביוגרפיות, כתובות בידי צעירים מתבגרים בעשור שלפני השואה, פורסות לרעה רחבה על החיים היהודיים במזרח אירופה במשך השנים שבין שתי מלחמות העולם, מסמכים ייחודיים אלו, שהיו בעבר נחלתם הבלעדית של חוקרי יווי"א - המכון המדעי היהודי, נאספו בדרך מאד לא שגרתית: באמצעות 3 תחרויות שערך המכון בשנים 1932, 1934 ו 1939 ועל האוטוביוגרפיה המעולה של צעיר ייחודי, מלומדי יווי"א הזמינו יהודים בין השנים 16 - 22 לכתוב את תולדות החיים שלהם ולשלחם למשרד הראשי של יווי"א ביילנה.

נקבעו עשרים פרסים בעד האוטוביוגרפיות הטובות ביותר: הפרס הראשון 150 זהובים, הפרס השני 100 זהובים, הפרס השלישי 60 זהובים והפרס השביעי עד העשירי: כוך אחד של כתבי היי"א כל אחד.

היא נתנה לי טנוף להסתכלות על החיים בכלל כמו כן, כטר בכל מקום, הייתה שרד עיתון קיר. באחד מהם פרסמתי מאמר מפרי עטי שעורר חדים נרחבים ויובחים. נושא המאמר היה היחס שלנו אל העולם הערבי ושמו: "מדניות חיאל פוליטיק שלוני", נרק בגלל התנגדותי לצאת ל"הכשרה", עובתי את הקו של "השומר הצעיר", אולם אני נושא בלבי את כל השקפות העולם של התנועה הזאת עד עצם היום הזה, כגון: ליברליות, שוויון, חופש הפרט, סוציאליזם, מולדת לשני העמים.

קטעים מהאוטוביוגרפיה של "בעל המחשבות" / זלמן גיטלר

בחדר... נשלחתי לחדר. למדתי שם ברצון רב ובעניין גדול. כתבתי על לוח קטן שניתן לכתוב עליו בגיר. פה מצאתי את מקומי הראוי. וישבתי בבית שעות על גבי ששת וכתבתי. כל היום כתבתי...

בבית הספר היסודי: ...כאשר באתי עם אבא שלי בפעם הראשונה לבית הספר, הרגשותי היו די רגילות. לא נבהלתי מהמורים והתלמידים האחרים. לא התרגשתי מהשקט בשיעורים, מאחר וזה בעיקר הלם את האופי שלי. למרות שבית ספר זה היה ברשות פרטית ולא ממלכתית, גם שכן בבית שבו גרו אנשים מהסביבה, לנו לבית הספר הייתה קומה אחת. למדו בבקר וגם אחר-צ. בכל זאת בית ספר זה היה מוכר לטובה מצד תקהל היהודי, נהרו אליו תורים שהיה ביכולתם לשלם שכר לימוד נכוח.

השומר הלאומי: ... על ועוד 3 חברי ידעו מוכן שאנחנו שייכים ל"השומר הלאומי". הרבה לפני שמישהו חלם להצטרף לתנועה איוושהי. שם לימדו אותנו צופיות, צעידה וכיו. ועל איחור לאסיפות, ראש הקבוצה טען לנו עונש ושלה אותנו לספור את כל השמשות בבתי רבי קומות. כל אחד קיבל בית אחו. אבל אנחנו לא הלכנו בכלל בכיוון של לספור שמשות, אלא כעבור זמן המצאנו מספר וענינו לו במצוות.

גורדוניה: .. אחרי צאתנו מבית הספר והליכתנו הביתה ארבו לנו אנשים אחרים ודובבו אותנו בלי קץ להירשם ל"גורדוניה". לא דקדקנו בציציות של אלו ואלו והצטרפנו אל התנועה החדשה. הנהלת בית הספר עקבה אחרינו, אולם הכוח של בית הספר היה חלש מדי כדי שפריע לנו להצטרף לתנועה. מכיתתנו הצטרפו ארבעה חברים בשלב הראשון, וכולם היו מאוחדים בידיעה לחתום על ההישארות בתנועה זו. לפעמים במקום לעשות שיעורים בבית (אותם עשינו תמיד בצוותא) הלכנו להסתדרות. שם ב"גורדוניה" דיברו והסבירו לנו על החיים בארץ ישראל, על הסיבוצים, החקלאות ועוד ועוד. למחרת גילינו לשאר התלמידים כמה טוב ונעים להשתייך לתנועה זו. בשעת החפסקה ניהלנו ויכוחים סוערים שאף הגיעו למכות. לי אישית הייתה נטייה להתווכח, ולכן הדבקו לי את הכינוי "הפוליטיקאי".

השומר הצעיר: ...שנתיים השתייכתי לתנועת "השומר הצעיר". שם חונכתי וגם חינכתי אחרים. שנים אלו נחשבות בעיני כהישג בל ימחה בכל חיי, יום יום עד 2.00 אחרי חצות הייתי באולמות התנועה והתמסרתי כל כולי לעבודה ציבורית ובסיסמו של דבר, לא רק שאינני מצטער על השתייכותי לשם אלא

60 שנה לחיסול הסאטות - עצרת הזכרון ליצאיי זגלמביה

יום הזכרון לשואה ולגבורה כ"ז בניסן תשס"ד - 29.4.2003

נשאו דברים: שר הרווחה - פר זבולון אורלב; מפכ"ל המשטרה - רב ניצב שלמה אהרונישקי; וי"ר ארגון יוצאי זגלמביה - מר אברהם גרין. בקטעי שירה ומרצה הופיעו נציגי זורות המשך ליוצאי זגלמביה. מקהלת הילדים של ביה"ח רמת החייל בניצוחו של גיל ויינטראוב ביצעו את החלק האומנותי. את הטקס הנחו, כמדי שנה, בני החדר השני ליוצאי זגלמביה - ורדה גרינברג-טוביאש ושלמה קריב - קרבינסקי.

עצרת הזכרון לשואה ולגבורה וטקס ההתייחדות עם קדושי זגלמביה נערכו השנה בסימן 60 שנה לחיסול הגטאות. 60 שנה מלאו השנה למרד גטו ורשה ולחיסול יהדות זגלמביה. את יד הזכרון במרדיעין גרש קהל של אלפים: ארבעה זורות ליוצאי זגלמביה, שרי ממשלה, חברי כנסת, אישי ציבור, מפקדי משטרה וצבא בכירים, קבוצת חיילים על מפקדיהם ואורחים רבים. תפילת ההתייחדות נאמרה מפי החזן העולמי, ר' חיים אדלר, נכד ליוצאי כנדין. יצחק גרינרס, סגן י"ר הארגון אמר "יוכור", ובאמירת קדיש התכבד מר צבי לדאו, נזכר הארגון.

הז'יקי הסאטות

משואה חמישית:

מכתם שפיגלמן - מהנדס בתעשיית אלקטרוניקה בישראל. היה בן 9 בעת חיסול גטו שרודולה. אביו - פסח שפיגלמן שנשאר בשרודולה יחד עם עוד מספר יהודים, כדי לנקות את הגטו לאחר חיסולו, היה היחיד האחרון שנורה ונהרג בשרודולה ב-18 בינואר 1945 בשנת הטרור. קבוצת יהודים מצד הפולני. במקום זאת ניצלו מספר יהודים וביניהם 5 ילדים שכולם זכו לגלות לישראל.

מר יעקב פרסול - יליד ברין. מהנדס כימי לגז, נפטר יחסית במלחמה. הוא בן 3, נרצח המשפחה למרח פולין ומשם נשלחו לסיביר. האבא נלקח לגולאג כאשר צען ומשם לא שב. לאחר המלחמה חזרה המשפחה לפולין ויעקב גויס לצבא הפולני כקצין בחיל האספסה. התגייס ארצה, בשנת 1967, גויס ושרת כקצין מקצועי בחיל האוויר.

משואה ששית:

ד"ר מייק טטבסקי - רופא פסיכיאטר ילידי בניית החולים שניידר במתחם תקווה. פעיל בתחום הפסיכיאטריה של הפיגור. אביו, מייק טטבסקי יליד צ'כיה, לקח על עצמו בשנת 1987 את שיפוץ בית הקברות היהודי בצ'כיה וממשיך במלאכה עד עצם היום הזה.

נרקיס שיבר - היילת בשרות סדיר. נכדה לאלה ועמנואל שיבר. אלה ליברמן-שיבר ז"ל ונני משפחה גורשו בשנת 1938 מברוקלין לרובינשן ומשם הגיעו לבנדו. לאחר חיסול הגטו, נשלחו אלה ואמה לאושוויץ. מיד לאחר השחרור חזרה אלה לבית אביה בברוקלין. כל צורתה רובנו באלבום יחודי יחיים על קו העק"ו. אלה נפטרה, ובעלה - שיידי עמנואל שיבר תרם כמה מאות אלבומים לחלוקה בין הבני ארגון זגלמביה. הארגון הנציח את זכרה של אלה לזכרון-שיבר על לוח הנצחה החדשים החשובים בני זכרון.

משואה שביעית - משואת התקומה

חמר ילזרי - דוד רביעי לאלקח ושמשן קרבינסקי החזן הראשון של חברי הארגון. הועמד בימים אלה לפני ניסיון להחיל את השלום המוחלט בבית החלום ובקפוח שנתקופת שירותו יושג השלום המוחלט.

אלינור וקסלמן - סטודנטית במכללת רעננה. נכדתו של ראובן וקסלמן ז"ל, בן למשפחה ענפה מברין, שעבר את המלחמה ושרת את צרפת הילדים בביתנוקר משם השתחרר ב-11.4.1945. ראינו וקסלמן יום פעילות במסגרת ליווי ביכניל ותרם ביד גריבה לנצחת ידות זגלמביה. משנה שעברה הלך ראינו לשלום והארגון הנציח את זכרו על לוח הנוצחים החשובים בזכרון.

קהלת תלמידי בית הספר רמת החייל בטקס יום השואה תשס"ג כבודיעין The choir of Ramat Hachil School at Yom HaShoa service

לקראת יום השואה נמשו תלמידי הכולה עם הדסה קנטור, הגר, תלמידה בכיתה אברה לי בסיום הפגישה יוזמיר אני שוחזת ביום השואה ולא רוצה לשיעור. אבל אחרי הפגישה עם הישה אני כבר לא שוחזת ורוצה לזעזע עדי". בטקס יום השואה בבית הספר התכבדו בנוכחותו של מר אברהם גרין שריגש את כולנו, ילדים ומבוגרים, בדבריו. היה זה כמעט טבעי שאיטובוס תלמידים, מורים והורים הגיע לטקס הרשמי ביער יוצאי קהילות זגלמביה, בסודיעין ותלמידים לחשו בו חלק. בית הספר רמת החייל נקרא על שם ייחסיבה היהודית הילחמתי בבריגדה. נגד הנאצים. במנהגות בית הספר אני רואה חשיבות בחגיגות מורשת הזכרון ההיסטורי לזורות הצעירים ואני תקווה שהקשר שנוצר יהיה הנוצח לפי הזכרון שיועבר משנה לשנה באמצעות הקשר בין בית הספר לארגון קהילות זגלמביה.

דליה כרימון
מנהלת ביה"ח "רמת החייל"

משואה ראשונה:

משה שכטר - ראש עיריית מודיעין. ניצול שואה מסטנסיסטריה. עלה לישראל והגיע לתפקיד תרם של ראש עיריית מודיעין, אשר נוסדה ב-1996 תוך שנים מעטות הגיעה העיר בראשותו ל 40,000 איש.

ד"ר חנה רזנבאום - רופאה הטולונית, מנהלת היחידה בבית החולים רמב"ם בחיפה. חנה היא בתם של שלמה רזנבאום מדומברובה ופלה ויזדורף סנדור...

משואה שנייה:

ניצב יהודה בכר - מפקד טרוז המרכז של משטרת ישראל. ניצב בכר מלווה את עצרות יום השואה של זגלמביה כבר מספר שנים. בהזדמנות זו יש מקום להזכיר את משטרת ישראל על עבודתה הטובה בארגון הסדר והבטחון בטקסי הזכרון, ובמיוחד את תחנת מודיעין, שהיא התלכודן והחזן המרכזי על פעלים המבורך.

סאה גלעד ברוק - סגן ניצב במשטרת ישראל. בתם של בנימין זייל וחנה תבליא ולעד. סאה העלתה את המשואה לזכרו של אביה - ניצב בדימוס בנימין נלמד זייל שהיה אמור להדליק את המשואה ולצערנו לא זכה. סאה ממשיכה את דרכו של אביה במשטרת ישראל.

משואה שלישית:

יוסף אבני (שטיינפלד) - יליד סוסנובין, תלמיד בייש מורה, מספר שנים לאחר שחיים (תמן) בואליק שימש כמורה בבייש זה. בתחילת 1943 נלקח למחנה פאולבריק וביוני נרצח חזרה לאושוויץ. בעת חיסול הגטו הצליח לצאת, יחד עם קבוצה של הנערי הצעירי לוינה, ולצבורג ומשם ללונדון. כיום חבר ההנהלה הציבורית של רמת אביב הירוקה וחבר ועדת התאים הקהילתית נוהל-אביו י"ר. במסגרת זו הכין את הקלטת של טקס קריאה וזיכ קהילות זגלמביה.

בת-שבע אדמוני - לבית שמש מדומברובה. יחד עם אחותה פלה שפט, היו אסירות. במרצה גרינברג ובתחילת 1945 היילו את ועדת הסוגה. שתיכן זכו ליחס השחרור, אולם פלה נפטרה למחרת תום המלחמה - ב-9.5.1945. פלה רשמה יוסף הסתיע את החיים במחנות השואים. בת שבע הביאה את החזן ששטר ופויסם על ידי י"ר וס"י בספר "ילב מנה השלהבות".

משואה רביעית:

מר שבתאי מדר - מנהל מחלקת ההנצחה של הקרן הקיימת לישראל. בין ארגון יוצאי זגלמביה לקרן הקיימת יש שתוף פעולה מאז שחזרים אחר ההנצחה בשנת 1988. וחלקת משואה ע"י שבתאי מדר מבטאת את השרכתו על הקשרים הטובים בין קהיל לבין הארגון.

חנה הנדלסמן - לבית נוסבאום מצ'כיה - לאחר חיסול הגטו ביצ'דו נלקחה למחנות ושרדה. אביה, חישל נוסבאום, נלקח למחנות קורט לכן. גם הוא שרד ונפגש עם חנה אחרי המלחמה ביצ'דו. הדשל נוסבאום זייל היה ממדליקי המשואות למנצחת יהדות צ'כיה בהר ציון בירושלים, לאחר מלחמת ששת הימים.

קהילות יוצאי זגלמביה - הסיפור המרגש מאחורי השם

מכתב ממנהלת ביה"ח רמת החייל
הטלפון צלצל בחדרו. מעבר לקו הציוני עצמו בניסוס אדון גרינרס כנציג ארגון יוצאי קהילות זגלמביה, שם שלא שמעתי מעולם. עוד הוספתי שעל שם וקהילות יקרא רחוב בשכונת לבית הספר. כבת להורים ניצולי שואה עוררה השיחה את רגשותי. סמענו פגישה חכרות. בפגישה ספר אדון גרינרס, מעט מחיי הקהילות לפני השואה, על פעילות הארגון והוספתי איתנו לטקס קריאת הרחוב הסמוך לבית הספר לרחוב על שם קהילות זגלמביה. ניצוץ שיתוף הפעולה נדלק בטקס הסרגש זגלמביה בלבט ההחלטה לקרוב את תלמידי בית הספר לספור קהילות זגלמביה ולהעביר אליהם את ערך זכרון השואה. פגישה השניה שבה השתתפו מר אברהם גרין, י"ר הארגון, הגבי הדסה קנטור ובתה און זכר סר גרינרס. נפתחו בנוי עוד מספר דפים מחיי הקהילות שאבדו והחלטנו על דרכי הקשר המשותף. הגבי הדסה קנטור, עזיחה למקצוע החינוך וההוראה, נפגשה עם צוות המחנכות לשיחה בנושא "הוראת זכרון השואה בבית הספר היסודי". בעקבות הפגישה עסקו תלמידי כיתה ו' בנושא השואה בקריאה מונחית משותפת של הספר "האי ברחוב הצ'כיה" מאת אורי אורלב.

מכתבים מבנדין

Drogi Panie Przewodniczący Green, Drogi Panie Yahałomi, Pani Kantor, Pani Wolfowicz, P. Klaiman, P. Turner, P. Raich, P. Grauer...

Przepraszam, chciałbym wszystkich wymienić, ale wybaczcie mi, ograniczę się do słów:

DRODZY NASI PRZYJACIELE!

W imieniu zarządu – Zagłębiowskiego Centrum Kultury Żydowskiej z siedzibą w Będzinie – pragnę gorąco podziękować za wizytę na terenie Zagłębia.

Osobiście, chciałbym podziękować Wam za chwilę wzruszenia, którą towarzyszyły mi podczas spotkania na terenie obozu Auschwitz-Birkenau. Była to moja kolejna wizyta na terenie obozu, jednak dzięki wam wszystkim – pierwsza, którą przeżyłem bardzo emocjonalnie, a patrząc na tych pośród was którzy przeszli – wyrażałem swój wewnętrzny podziw dla waszej woli życia i chęci przetrwania.

Chcę, abyście wyjeżdżając oraz będąc już w Izraelu pamiętali o nas (ale o to chyba mogę być spokojny) i często do nas wracali.

Pamiętajcie, opuszczając nasz wspólny Będzin, Sosnowiec, Sławków, Czeladź, Dąbrowę Górniczą – nasze Zagłębie zostawiacie już swoich dawnych przyjaciół i nowych, którzy zawsze przyjmą was z serdecznością.

Cieszę się, że byliście, jesteście i wierzę, że będziecie z nami, oczekując kolejnego spotkania. Mój Dziadek – przed wojną dyrektor gimnazjum im B. Prusa, radny miasta Sosnowca, został zamordowany w obozie Gusen na terenie Austrii, w ramach wyniszczenia polskiej inteligencji. Wielu członków mojej rodziny straciło życie w okresie okupacji hitlerowskiej. Tragiczne losy naszych rodziców, dziadków są wspólne. Okupacja zabrała mi możliwość poznania, przytulenia się do dziadka.

Wy, którzy przeżyliście, teraz będąc w sędziwym wieku staliście się chociaż na te pięć dni moimi ukochanymi dziadkami.

Dziękuję ...

Jeszcze raz z całego serca dziękuję za żywą historię którą przywieźliście ze sobą, a która pozwoli nam jeszcze raz i jeszcze mocniej związać nasze dwa narody.

Toda Rabal

Dziękuję!

אדם שידלובסקי - מנהל מחלקת תרבות וטקסים בעיריית בנדין ויו"ר מרכז תרבות יהודית בגלמביה. סמפוזיום חכמים בארנון הבוקור האחרון של יוצאי זגלמביה Adam Szydłowski - the head of the Culture and Ceremonies department at the Bendin municipality and the chairman of the Jewish Culture Center in Zagłębie. He was particularly instrumental in organizing this tour.

רומן גוצול - מנהל מחלקת החינוך בעיריית בנדין ויו"ר של ארנון וגלמביה Roman Goczol - head of the educational department at the Bendin municipality and an all time friend of the Zagłębie world organization

Wojkowie, 21 kwietnia 2003 roku

Szanowny Pan
Abraham Green

Z zainteresowaniem przyjęłem informację o naderu jednej z ulic w Tel Avivie imienia Żydów Zagłębia. To z całą pewnością ważne wydarzenie potwierdzające prężne działanie organizacji, którą Pan kieruje. Zawsze z uwagą czytam polskie i angielskie teksty pojawiające się na łamach Waszego pisma. Z bólem przyjęłem informację o śmierci Pana Saula Sztornfelda. Miałem przyjemność zetknąć się z nim kilkakrotnie w Polsce i w Izraelu. Do dzisiaj wspominałem serdecznie przyjęcie, jakie spotkało mnie i moją żonę przebywającą na Państwa zaproszenie w Izraelu w 1985 roku. Pan Sztornfeld wraz z przyjaciółmi z oddaniem zorganizował wówczas nasz pobyt w Hajfa. W związku z tą smutną wiadomością, która dotarła do mnie dopiero po kilku miesiącach, proszę przyjąć słowa szczerego współczucia. Łączę się również w smutek z rodziną Pana Sztornfelda.

Dotarła do mnie wiadomość tym razem radośniejsza o przyjeździe w sierpniu grupy żydowskiej do Polski, a zwłaszcza do Będzina. Cieszę się z motywacji kolejnego spotkania. Sądząc z zainteresowania w naszym Urzędzie Miejskim Waszą wizytą w Zagłębiu, wydaje mi się, że będzie ona bardzo udana.

Jeszcze raz dziękuję Panu, Pani Biance oraz wszystkim znajomym ze Związku Żydów Zagłębia za pamięć. Życzę wszelkiej pomyślności i dużo zdrowia.

Z wyrazami szacunku

Roman Goczol

ראש עיריית סלאקוב סבולה נעים לשלוחה ב"קרנל"ה
The mayor of Sławków at the reception at the Karczma

Po powrocie do Izraela, delegacja Żydów Zagłębia – trzy pokolenia – składa podziękowanie Wojewodzie Śląskiemu, p. Lechosławowi Jarzębskiemu, oraz Prezydentom i Burmistrzom za serdeczną gościnę i uczestnictwo w uroczystym wieczorze na zakończenie wizyty.
Związek Żydów Zagłębia

BĘDZIN

Zwracam się uprzejmą prośbą o dostarczenie informacji jeżeli to możliwe na temat pobytu bądź spadkobierców poszczególnych osób pochodzących z Będzina:

1. Hendel - syn Jakóba z Ryńskich, małż Landau - ul. Sączowskiego 13
2. Fiszel Rozalia z Najmanów żona Wolfa - ul. Kołłątaja 46

Adam Szydłowski

מצג עיריית בנדין, מר אדם שידלובסקי, מבקש מידע נקשר לקרובי משפחה יורשים של האנשים הרשומים מטה:
1. הנדל בו יעקב סמשחת רינסקי, אמו סבית לנדאו - סרחוב סוצבסקי 13 בבנדין
2. פישל רזוליה לבית ניימן אשתו של רוקף מרחוב קולונטיה 46 בבנדין

הנצחות אישיות

אנו מזכירים כי במרתף ההנצחה שבחדר הזכרון במודיעין נותרו עדיין מקומות להנצחה אישית של בני המשפחה שנספו בשואה. הנצחת שורה אחת חרוטה בשיש שחור עולה \$150. המבקשים להנצחה את יקיריהם יפנו לאולם הארנון הפתוח מדי יום רביעי בערב וימלאו טופס עם הפרטים הדרושים.

דמי חבר

הפעילות הרבה של הארגון מחייבת הוצאות כספיות בלתי מבוטלות. הכיסוי הכספי העיקרי בא מדמי חבר חשומדים השנה על 120 ש"ח. אנו מבקשים מכל חבר שטרם שילם את דמי החבר לעשות זאת בהקדם.
את דמי החבר ניתן לשלם:

- ישירות לחשבון הבנק - בנק לאומי - סניף 802 - רח' אלנבי, ת"א - לזכות "ארנון יוצאי זגלמביה" מס. חשבון - 98084/48. המשלם בדרך זו מתבקש לרשום את שמו וכתובתו כדי שיוע למי ולאן לשלוח קבלה. כאלום הארגון (רח' פרישמן 23 ת"א) הפתוח בימי ד' אחת"צ.
- סלח הוברפלד - יהודה הנשיא 5, רמת-גן, 52376. טל: 6194390 - 03
- הדסה קנטור - רמת-גן. טל: 6775605 - 03
- שלמה גראור - חיפה. טל: 8340960 - 04
- צבי לנדאו - ת.ד. 4120 בת-ים, 59395. טל: 5067337 - 03

Dulag, still stands and has a commemorative plaque on the exterior wall. Other sites to visit in Sosnowiec are the Lieberman school and the Jewish hospital.

The great synagogue in Sosnowiec was built in 1894 on ul. Dekerta. It was burned by the Nazis on September 9, 1939. Other synagogues existed on ul. Wiejska and Targowa # 11 and there was a mikvah at Rynek #6. There are no memorial plaques for these sites.

Zawiercie

The synagogue building in Zawiercie built in 1880 on ul. Marszakowska still stands. Today it is an auto parts store. There is no plaque on the wall. The Zawiercie cemetery on ul. Daszynskiego is probably one of the best preserved cemeteries in Poland. When I first visited this cemetery in 1986, the caretaker lived in the small house next to the cemetery. This small building was used to prepare the bodies before burial. The cemetery, which is next to the Catholic cemetery, was walled and had a fenced gate. However, because of years of neglect huge bushes and low growing vegetation made it impossible to penetrate more than two or three rows behind the path. Thanks to support from Zawiercie survivors worldwide, four years ago the cemetery was cleaned up to reveal the hundreds of tombstones that now lie beneath a canopy of trees. In the rear of the cemetery there is a memorial to mark the location of a mass grave. In 2000 a book was published by the Immigration Committee of Zawiercie and Environs in Israel entitled, List of Tombstones Recorded in the Jewish Cemetery of Zawiercie. This book contains an alphabetical list of all the tombstones in the cemetery with a numbering scheme. Please note that if you wish to visit the cemetery you must call the caretaker in advance to open the gate: Mr. Stanislaw Janiec (tel.) 48-32-6723144.

The Zawiercie cemetery was established in the 1910's. Prior to that time all Zawiercie Jews were buried in the old cemetery in Kromolow, five kilometers away. The Kromolow cemetery is located at ul. Piaskowa 29.

It has approximately 800 tombstones, some dating back to the early 18th century. The cemetery is overgrown with bushes and shrubs. Several years ago a student in Poland photographed each tombstone and wrote a dissertation on the cemetery in which each epitaph was copied word for word in Hebrew, the surnames were determined from records in the town hall and a map was created. This dissertation remains unpublished. For further information, please contact me.

The Future

The most recent and exciting news from Zagłębie is the establishment of a Bedzin Jewish cultural center to be housed in a building on Potockiego Street. The Zagłębiowskie Centrum Kultury Żydowskiej z siedzibą w Bedzinie has a website which is under development: <http://www.jona.republika.pl>.

This, not for profit, organization helped set up the many events that the World Zagłębie Organization delegates participated in on our August visit. The members of this group appear to be genuinely interested in preserving the memory of Zagłębie Jewry and should be consulted by anyone planning to visit Zagłębie. In addition, the world Zagłębie Jewish community should give thought to assisting this group in its work. It should also be noted that the Zagłębie Museum in Bedzin is sponsoring a full day symposium in Bedzin on September 9 entitled "The Destruction of Zagłębie Jewry." The date of the symposium was set to coincide with the 64th anniversary of the destruction of the great Bedzin synagogue. Visitors to Bedzin should visit the Muzeum Zagłębia w Bedzinie on ul. Świerczewskiego 15. The museum has a permanent exhibit on Bedzin Jewry.

For more information on the history of Zagłębie Jewry and tracing your roots in Zagłębie, please visit my website at <http://www.shtetlinks.jewishgen.org/Zagłębie/Zagłębie.html>.

Holocaust Memorial Day Yom Hashoa 2003

As in every year, a ceremony was held at the Memorial Site in Modiin, the topic of which was '60 years to the destruction of the Jewish communities of Zagłębie'.

60 years ago, on August 1, 1943 the final "Selection" for Zagłębian Jewry took place – a few hundreds were brutally murdered during the cruel "Aktzia" and thousands were sent to Auschwitz.

On Yom Hashoa, April 29, 2003 Thousands came to Yad Hazikaron – four generations Zagłębians, ministers, Knesset members, public figures, senior police officials, soldiers and many guests including youths. A short military ceremonial drill conducted by a squad of soldiers from a nearby IDF base was followed by the traditional lit of the torches.

The prayers were chanted by cantor Haim Adler, who conducted the religious part of the memorial service. "Yizkor" was said by Itzhak Greengrass and "Kadish" by Zvi Landau.

The following persons spoke at the ceremony: Mr. Zevulun Orlev – Social Affairs Minister, Mr. Shelomo Aharonishki – Police Insp.-Gen. and Mr. Abraham Green – chairman of Zagłębie World Organization.

The young choir of Ramat Hachail school conducted by Gil Weintraub provided the artistic program.

First, second and third generation of Zagłębian Jews participated in recitations of poetry and prose. The ceremony was conducted by Varda Greenberg (Tobiash) and Shelomi Karib (Krawinski), both second generation of Zagłębie.

Yom Hashoa 2003

Personal Commemoration

We remind you that in the Commemoration Valley in the Modiin Memorial Site, there are still places left for personal commemorations of family members that were killed in the Holocaust. One engraved line of commemoration in black marble costs 150\$. Those who wish to commemorate their beloved ones can contact the organization

Table of Contents

Articles in Hebrew

- **Alter Weiner**, "60 Years have passed since the Destruction of Zagłębian Ghettos" – the last days of Srodula and Kamionka
- **Frumka Plotnicka, Herahel Shpringer, Zvi Brandles, Irsel Kozuch, Shelomo L. Lerner** – "The Last Letter from Bendin" – a letter that was sent to Eretz- Israel by members of the underground movement in Bendin on July 17, 1943.
- **David Klayman** – "The Liquidation of the Ghetto in Bendin" – testimony by an eyewitness who was sent to Auschwitz from Bendin on January 1944.
- **Professor Shevach Weiss** – "Zagłębian Jewry – Lethal Ending to a Glorious Past" – a letter from the Israeli ambassador to Poland
- **Yotam Shiner** – "Mayors of Zagłębie pay their respect to Holocaust victims" – writings inspired by a visit to Poland on the Return to Ruts 2003 tour by a third generation high school student.
- **Rina Reich** – "Ich been ein Bendiner" – things that were said at the festive evening of the tour
- **Sara & Michael Elyashoo** – "Why Poland?" – writings inspired by a visit to Poland on this tour

- **Dov Freiberg** (to the house of Sirochitz of Bendin) – "My Poland" – writings inspired by a visit to Poland on this tour.
- "A Striking Answer to an American Officer – Shelom Herzberg, Nazi-avenger And industrialist 1915-2003" – writings in honor of the late Shelom Herzberg, by Uri Dromi
- – "Farewell My friend" – "Benek Goldstein of Bendin" – writings in honor of the late Binyamin Gilad, by Natan Zim & Abraham Green
- **Hanit Reiter** – Gitler – "Autobiography No. 3544" – The story of a paper that was sent to a biographies contest to Y.W.O in Vilna by Zalman Gitler of Bendin in 1939
- **Della Karmon** – "Zagłębie Communities – the moving story behind the name" – a letter from the head master of Ramat Hachail School (the school on Zagłębian Jewry St. in Tel-Aviv).
- **Ayala Avidov** – "How Can I Stop Crying...?" – writings inspired by the Tishe Be'Av service at Nachalat Yitzhak
- **Orna Nelderman** – "Looking for information regarding the Schweizer family of Bendin".

Bedzin

The great synagogue which was built in 1881 in Bedzin was burned by the Nazis on September 9, 1939. The Nazis filled the synagogue with approximately 200 Jews, most of whom died by Kiddush Hashem. With the flames surging in the synagogue, many broke windows to escape the flames. Those that ran out of the synagogue and ran down the hill were shot. However, those fortunate ones who ran up the hill toward the church were spared thanks to Father Mieczyslaw Zawadzkiego, the priest, who opened the gate of the church grounds and allowed the Jews to escape onto the church property. Mr. Turner, who was one of the lucky ones to be saved by Father Zawadzkiego, recounted what happened that fateful night. Afterwards, in a very touching scene, Mr. Turner's grandson gingerly placed flowers in front of the plaque in memory of Father Zawadzkiego's righteous deed. The plaque is on the western exterior wall of the church.

Just below the 14th century castle there is a large monument in the park, which was erected by the Zagłębie World Organization with the assistance of the city of Bedzin in memory of the great synagogue that once stood there. The first Jewish cemetery in Bedzin was established in the 16th century on Zawala Street. This cemetery was totally destroyed by the Nazis. Today, there is a small park where the cemetery once stood. Unfortunately, as of now there is no memorial to mark the site.

In 1831, there was a cholera epidemic in Bedzin and the old Jewish cemetery on Zawala Street was quickly filled to capacity. The second Jewish cemetery was established on the slope of the castle hill overlooking Podzamcze Street. This cemetery still has several hundred tombstones; some are in their original places, many are broken and many are toppled. In addition, it is believed that a few hundred tombstones are totally buried under dirt which the Nazis dug up when they built a tunnel through the hill. This fall 150 Israeli high school students together with high school students from Bedzin plan to visit this cemetery and begin clearing out some of the tree branches, leaves and rubble that has covered the area. All of the tombstones have been photographed and, if funds can be raised, plans are under way to publish a book on this historic cemetery. For further information, please contact me.

In the later part of the 19th century a third cemetery was established in Bedzin on Sielecka Street. Today there is no memory of this cemetery which has been paved over and now serves as a bus terminal. It should be noted that this cemetery survived after 1945 but was liquidated by the Polish authorities in the 1960's.

In the area which was once the Kamionka ghetto in Bedzin there is a plaque on the wall of the house where the leaders of the Kibbutz Dror Zionist youth underground were bombed and murdered by the Nazis in August 1943. It was announced during our visit to Bedzin that the city will rename a street in honor of the Bedzin ghetto fighters. There were two Jewish schools in Bedzin, the Furstenberg high school and the Rapoport school. The principal of the Furstenberg school greeted our group, which included some former students, with open arms. Upon entry of the building there is a plaque recounting the building's history.

In 1906, a Jewish hospital for childbirth was built on Podzamcze Street which was utilized in 1940-43 as a general Jewish hospital. Last month the World Zagłębie Organization mounted a plaque on the building. In addition, plaques were also erected on the buildings that once housed the Jewish orphanage and the Rapoport school.

Czeladz

cemetery at ul. Bedzinska 84 to be in a hopeless state with thousands of tombstones – many of which were broken, leaning over to their sides or otherwise toppled to the ground. There was no gate, no wall, no plaque. I spent hours walking through the cemetery searching for family graves and found none. Today this cemetery which served both the Czeladz and Bedzin communities has been restored. There are retaining walls and a gate. There is a sign and a memorial stone in the back to mark the common grave of Jews who were murdered by the Nazis. Soon a comprehensive list of all the tombstones in the cemetery will be prepared. When I first visited the Jewish cemetery in Czeladz in 1986, I found the I have had all of the tombstones in this cemetery photographed digitally and I am working on a database to contain all of the names, dates and other genealogically relevant information contained on the tombstones. If you wish to volunteer to do data input typing of this information, please contact me.

The synagogue in Czeladz once stood on the slope of the hill where the large Catholic church still stands. The synagogue, which was built in the 19th century, was dismantled brick by brick by the Nazis. Today, thanks to both the Zagłębie World Organization and the city of Czeladz there is a monument in Polish and Hebrew to commemorate the site.

Dabrowa Gornicza

The site of the former cemetery has approximately 20 tombstones lying on the ground behind the memorial stone. The great synagogue in Dabrowa still stands on the corner of ul. Szopena and ul. Okrzei and is used today as a warehouse. As of today there is no memorial plaque to remember this building. There is a plaque in commemoration of the ghetto in Strzemieszyce Wilekie on the wall at Gruszczyńskiego 8. The Jewish cemetery in Dabrowa Gornicza at ul. Wolka 5 was established in 1929. Prior to then Dabrowa Jews were buried in Bedzin and Czeladz.

חמשלת בנימנייה מירסטנברג במדיין – אוגוסט 2003
At the Furstenberg gymnasium in Bedzin

Slawkow

The synagogue building in Slawkow built in 1896 stands at ul. Kilifskiego 10. A commemorative plaque has been placed on the exterior wall. The Slawkow museum located in the Rynek (market square) has a small exhibit on Slawkow Jewry that is worth seeing.

The Jewish cemetery in Slawkow, which also served the Jewish community in Strzemieszyce (now part of Dabrowa Gornicza), is actually located near Boleslaw at Krzykawka 139. This cemetery is well preserved having been renovated several years ago by private funding. A team of scholars in Poland is planning to publish a book on this cemetery which will include photos of all the tombstones, a list of graves and a map.

Near the cemetery there was a small bridge over the Przemsza River. When the war broke out many Jews from Zagłębie fled eastward hoping to escape the German invasion. When the German forces overcame the fleeing civilians, people began to return westward to their homes in Zagłębie. The bridge over the Przemsza River near Slawkow was bombed and many Jews were shot by the Nazis as they tried to cross the river in September 1939. Their bodies were buried in unmarked graves in the Slawkow cemetery. A new monument was unveiled in August to commemorate the spot where the first mass shootings of Jews occurred in Zagłębie.

בנות תורה השלישית עם שגריר ישראל במועץ המזרחי שבת ווייס
Members of the third generation with Israel Ambassador to Poland

Sosnowiec

Today's city of Sosnowiec comprises what prior to the 20th century included, among others, the towns of Modzejow and Milowice. There is an old cemetery in Modzejow at ul. Nluka Pastowna which dates back to the middle of the 19th century. Thanks to support from Modzejow survivors worldwide this cemetery has been restored and there is an iron gate protecting the cemetery. This year a list of the graves in the cemetery was prepared. Near the cemetery a synagogue once stood on ul. Boznicza which means synagogue street.

In 1894 a cemetery was established on ul. Gospodarcza 1 in Sosnowiec. This cemetery is next to the Catholic cemetery. Unfortunately, over the years many of the tombstones were vandalized and stolen. A few hundred stones remain and the cemetery was cleaned up and renovated last year thanks to the Zagłębie World Organization. This year a list of the graves in the cemetery was prepared. The city of Sosnowiec has agreed to maintain the upkeep of the cemetery.

A third cemetery once existed in the Milowice area of Sosnowiec at ul. Stalowa. This cemetery has been totally destroyed. There is one grave left and the foundations of many tombstones. The cemetery is now a field near an area where local residents have vegetable gardens. There is no plaque or sign.

Today the Srodula area of Sosnowiec is a neighborhood with many high rise apartment buildings. In 1943 Srodula was the ghetto where tens of thousands of Jews from Sosnowiec and other areas of Zagłębie were confined. After the Kamionka ghetto in Bedzin was liquidated, the remaining Jews were sent to Srodula. The Zagłębie World Organization with the assistance of the city of Sosnowiec has erected a large monument to commemorate this site. In addition, near the memorial, the city of Sosnowiec has named a plaza in memory of two Jewish Sosnowiec underground resistance fighters, Boleslaw and Jozef Kozuch.

The pre-war Jewish trade school in Sosnowiec was used by the Nazis as a processing center where Jews were sent to Auschwitz and other work camps throughout Poland and Germany. This building, known as the

Dear Friends and Fellow Zaglemblers

In our previous issue of the Zaglemble newsletter, we announced the planning of the coming "Return to Roots" tour of Zaglemble, to commemorate 60 years of the destruction of the ghettos.

We promised – and we have kept our promise.

On Friday, the day following Tisha Be'Av, after reciting Kaddish near the tombstone at the Nehalot Yitzhak cemetery, our delegation of 47 left for Zaglemble. The group was a diverse one – 21 members of the first generation, as well as 17 of the second generation Zaglemblers (one came from US), and 9 of the third generation, included 13 and 14 year olds.

We spend our Shabbat in Krakow and on Sunday morning left for Auschwitz. The visit was a very difficult one, especially for members of our group who were there for the first time. Ms. Olexy, the Auschwitz Museum administrator, made it easy for us and permitted the use of a bus to Birkenau, where we also saw the photograph museum, including the photos of Zaglemble Jews, especially from Bendin.

We devoted 4 days to tour Zaglemble.

We spent the first day in Bendin, where we were joined by a group of over 20 members of the Strochlitz family of the US. We began, as we often, at the cemetery at Czeladz. We said a prayer near the mass grave, and placed our wreaths and wreaths on behalf of the Poles. Members of the group were given the time to search for the graves of their family members. The graves were photographed by Jeffrey Cymbler after a numbered list of the graves had been prepared by Binyamin Yaari. We began a tour of Bendin itself at the monument commemorating the location of the central synagogue and ended our tour at the house where the "Dror" Kibbutz had its bunker at Kamionka. We also visited Father's Zawadzki church, Zigmund Strochlitz unveiled the plaque at the Strochlitz Building and we unveiled the memorial plaque at the "Linal Holim" Hospital.

At the Fürstenberg Gymnasium, we were warmly greeted by Ms. Orlich, the school's principal. We also visited the "Sierociniec" - the Jewish orphanage, Rapoport School and ended at Kamionka. At each stop, wreaths were placed and memorial recitations were made.

We ended our emotional visit at Bendin with a promise from the Poles that one of the streets in the ghetto area would be named after the ghetto heroes.

On the second day, we started our tour at the memorial which was constructed on the location of the destroyed synagogue in Katowice. We continued from there to Sosnowiec for the entire day.

Speeches were made and wreaths laid at the Kozuch Brother Square at Srodula. We visited the cemeteries at Gospodarcza and Modzejow, where we said prayers and allowed time for our group members to search for the graves of their relatives. From there, we continued to the school which functioned as a "Dulag", the Jewish Hospital and a general tour of the city.

Our third day was devoted to the small town communities. After visiting the memorial at the Czeladz synagogue, we continued to the memorial at the Dombrowska cemetery and to Zawiercie, where we visited the Jewish

area and the cemetery. From there we continued to Slawkow to see the memorial at the Przemysla Bridge where 38 Jews were murdered at the beginning of the war, and to the cemetery where the victims were buried. We ended our tour at Old "Karczma", where we received a warm welcome from the Mayor of Slawkow. In attendance was also Israel's ambassador to Poland, Mr. Shevach Weiss.

At night, we had a festive dinner, accompanied by a musical program, at our hotel. Among the 90 guests were high ranking Polish officials, including the head of the province (Wojewoda) who attended with his wife, the Mayors of Zaglemble cities, the Israeli Ambassador, as well as new and veteran city activists.

I welcomed all the guests on behalf of the Jews of Zaglemble and thanked the district and local authorities for their part in commemorating the Jews of Zaglemble, taking care to note what remains to be accomplished, especially in the area of renovation and maintenance of Jewish sites. Ms. Rina Kahan-Klayman spoke on behalf of the second generation, and specified the activities of the younger generations of Zaglemblers. Chairman of the Jewish Gemina in the area, Mr. Katz, welcomed the guests. The Wojewoda and the mayor of Sosnowiec both greeted our delegation and thanked them on behalf of the Polish authorities. Professor Shevach Weiss was the last speaker. Our ambassador in Poland enjoys excellent ties with the local authorities, and assisted us considerably. After the speeches, we presented a small gift from Israel to the mayors of the district and cities, as a souvenir of our organization and its members. Our fellow member Mr. Ariel Yahalom, who was also the guide of the tour, was a most talented master of ceremonies of the evening.

On the remaining days, we visited the ghetto area in Warsaw, the synagogue, cemetery and the Old City.

We completed a very successful tour, which attracted considerable coverage in the Polish press. We hope that the trip will be an example for many Back to Roots trips in the future.

This year, three senior active members of our organization passed away: Shaul Stomfeld, Binyamin Gilad and Shalom Herzberg, may they rest in peace. It is sad that the number of our active members from the Holocaust generation is slowly decreasing, which underlines our need for the younger generations to grasp the reins.

In our recent trip to Zaglemble, it was clear that second and third generation members could be counted on. I would like to use this opportunity to invite our youngsters to be active in the organization – their reward would be not only to ensure continuity, but to provide a significant reinforcement to the organization.

I would like to end with hope that the previous year and its curses has ended and made way for the new year and its blessings.

Shana Tova!

Abraham Green

Chairman of the Zaglemble World Organization

A RETURN VISIT TO ZAGLEMBIE - A TRAVELOGUE

By Jeffrey K. Cymbler

In 1986 I made my first trip to Poland and to Zaglemble in search of my roots. In 1986, except for the surviving, neglected and unprotected Jewish cemeteries which were in a terrible state of disrepair, there was no hint or remembrance that Zaglemble once had a thriving Jewish population of approximately 100,000 Jews. Since then I have returned to Zaglemble on several occasions and I have successfully traced my family's roots back to the 18th century.

In August 2003, I was fortunate to participate in the Zaglemble World Organization's group mission to Zaglemble to commemorate the 60th anniversary of the final liquidation of the ghettos in Zaglemble specifically the ghettos in Kamionka (Bedzin) and Srodula (Sosnowiec). The delegation consisted of many survivors, their children and grandchildren. During the several days of events in Zaglemble we were met with respect, cordiality and sincere friendship by the seven mayors of each city in Zaglemble and Katowice and by the head of the province of Slask. In addition, Shevach Weiss, the Israeli ambassador to Poland and the representatives of the Jewish community of Katowice took part in the various ceremonies and the gala dinner reception that was held in Sosnowiec. Being a part of this group was very meaningful to me as a second generation Zaglemble survivor. To hear Messrs. Grin, Klayman, Turner and Yahalom explain first hand what it was like growing up in Zaglemble and later to live in the ghettos, Auschwitz and other labor camps was an experience that one can not replicate by traveling alone to Zaglemble, as I had previously done. The organized effort of the Zaglemble World Organization to perpetuate the memory of Zaglemble Jewry must be commended and should serve as an example for others.

In this article I wish to point out the dramatic changes that have taken place in Zaglemble since I first visited this area some 17 years ago and I wish to highlight some of the events of the mission. Most of the places that I will discuss were visited by our delegation in August. I hope that those who travel to Zaglemble in the future can utilize this

information to set up their own itineraries for visiting the historic and holy Jewish sites in Zaglemble.

Auschwitz

In the former Sauna building in the Auschwitz-Birkenau Museum there is a new permanent exhibit of a portion of the 2400 pre-Holocaust photographs of Jews from Zaglemble that miraculously survived in Auschwitz. A book entitled, *Before They Perished - Photographs Found in Auschwitz*, was published in 2001 by the Auschwitz State Museum containing copies of all of these photos. Another book entitled, *The Last Album*, by Ann Weiss, also reproduced hundreds of these photos. This exhibit is not part of the typical Auschwitz tour itinerary but is a must for any descendant of Zaglemble Jewry. Also in Birkenau are the remnants of Crematorium 2, which I first learned from the Holocaust survivors who participated on the tour, is the final resting place of the ashes of most Jews from Zaglemble.

שושנה יפה לבית פאחניק סטובניץ סטובה דר באושוויץ
Shoshana Yofe (To the house of Pachnik of Sosnowiec) at Auschwitz

משפחת שויצר – בנדין

פרטים נוספים מתועדת הלידה של אהרון ז"ל: משה שויצר הגיע למשרד הרישום בבניין להודיע על הולדת בנו אהרון בספטמבר 1883 מלווה ב 2 עדים:

- ✦ משה פרעשט MOISEK FERSZT בן 62 שמקצועו אח מוסמך (פילדשר)
- ✦ אליעזר שאיער LEIZER SZAYER בן 52 מוויקאלי
- אני מבקשת את עזרת החברים ברעיונות כיצד להמשיך ולחקור את שורשי משפחתי בעיקר בכיוון של:
- ✦ האם ידועים לכם בני משפחה ישרים למשפחת שויצר המוזכרת (אחים/אחיות לאהרון ואו למשה)
- ✦ האם ידועים לכם בני משפחה ישרים הקשורים לאם – משפחת מרין
- ✦ האם ידוע לכם מה הקשר בין משה שויצר ז"ל לשמות 2 העדים המוזכרים: משה פרעשט ואליעזר שאיער?

עד סת נכללו בחיפוש: יד ושם, הארכיון הציוני, הספרייה הלאומית, ארכיון בנדין (חלקי ביותר), ארכיון קטוביץ (חלקי ביותר), בית התפוצות, ביקור באולם ארגון יוצאי זגלמביה, ובעיקר באתר האינטרנט JRI של ה JewishGen, אתר המכיל מליון וחצי רשומות בעיקר של יהודי פולין מלפני 100 שנה ויותר. מנורתי רבות בחברי פורום "שורשים משפחתיים" בהחילת תפוז אנשים

<http://www.tapuz.co.il/tapuzforum/main/anashim.asp?id=325>

כל מידע יתסבל בברכה
 ארנה ניידרמן, חרצל 54, זכרון יעקב 30900, טלפון בבית: 04-6294060
 נייד: 051-267929, דוא"ל: oman@actcom.co.il

אני מבקשת את עזרת החברים לאתר את שורשי משפחת אבי ז"ל, משפחת שויצר מבנדין.
 אבי, **שמאי שויצר**, נולד בבנדין בשנת 1913 ושמו כפי שנכתב בתעודת העלייה SAMSSIA SZWAJZER. **בני** בני המשפחה כונה סאמק, אבי היה בנם הצעיר של **אהרון שויצר**.
 אהרון (ARON SZWAJZER) נולד בבנדין בשנת 1883 (סבלתי לאחרונה מהארכיון בקטוביץ את העתק תעודת הלידה שלו):
 שמות הוריו:

- ✦ **האב:** משה MOISEK SZWAJZER יליד 1857, מקצועו מוכר – מסיפור המשפחה היה בעל עסק לממכר מזון למעיה. כמו כן אנו **האם:** פרידל לבית מרין FRIEDL MERYN ילידת 1863.
- עוד ידוע על אהרון שויצר:**
- ✦ עסק בעסקי חשמל
- ✦ נשא בסביבות 1900 לאשה את **לאה לבית סרצ'י SERCARZ** ממייסב. בבנדין נולדו להם 4 ילדים: 1. **רוזה** (~1901) נהרגה בשואה, 2. **הנק** (1905), יחזקאל, עלה לארץ 1935, התגורר בתי"א, היה חבר דן, 3. **מוטל** (1909) התגורר בבלגיה ונהרג באשוויץ, 4. **סמק** (1913) (אבי ז"ל), שמאי, עלה לארץ ב 1934 התגורר בחדרה ועסק בענייני חשמל.
- ✦ אהרון ולאה שויצר עברו למייסוב בשנת 1918, שם פתחו חנות למכשירי חשמל ומנסטורח.
- ✦ אהרון מוזכר גם ב"פנקס בנדין" (עמ' 21) כאחד הפעילים במפלגת "יפועלי ציון".
- ✦ אהרון ולאה שויצר נהרגו בשואה.

יום הזיכרון לשואה ולגבורה תשס"ג - יד הזיכרון לקדושי זגלמביה במודיעין
 Holocaust Memorial Day 2003 - Yad Hazikaron of Zaglembe Martyrs in Modiin

September, 2003
 Wishing you a Wonderful New Year
 filled with health, and inner peace!
 Zaglembe World Organization

עריש תשמ"ד
 שנה טובה ומאושרת, שנת שלום ובטחון
 שנת שגשוג והצלחה!
 מאהלים
 הנהלת הארגון ומערכת עלון זגלמביה

המערכת: אברהם גרין, אלתר ולטר, אנה צ'וויאקובסקה, יונה קובר'קוטליצקי, הדסה קנמוד
 זווית רייטר'גיסלר, עריכה גרפית והדפסה: דפוס קוניאק

כתובת המערכת: ארגון קהילת יוצאי זגלמביה, פרישמן 23, ת"א 63561.
 חסי החשבון של ארגון קהילת יוצאי זגלמביה: בליל 802 חש' 98084/48

Zaglembe World Organization, 23 Frishman St., Tel Aviv 63561, Israel
 For contributions: Bank Leumi of Israel, Branch No. 802, account No. 98084/48
 E-mail: yonakobo@netvision.net.il